

GULÁCSY IRÉN

NAGY LAJOS KIRÁLY

REGÉNY HÁROM KÖTETBEN

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

**Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis
u. 6/B.**

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-29-5

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

Tartalom

ELSŐ KÖTET	5
ELSŐ RÉSZ A NAGYSZOMBATI BÁL.....	5
MÁSODIK RÉSZ JÓB KIRÁLY	156
HARMADIK RÉSZ A KÉT GARAY	221
MÁSODIK KÖTET.....	313
NEGYEDIK RÉSZ A NOSZTRAI HÁRSCSEMETE	313
ÖTÖDIK RÉSZ A KERESZTES PÓK	375
HATODIK RÉSZ ORSZÁGFUTÓ.....	392
HETEDIK RÉSZ ARANYKORONA: NEHÉZ KORONA	509
NYOLCADIK RÉSZ KIRÁLYASSZONY JÁTÉKSZERE	538
KILENCEDIK RÉSZ MORS IMPERATOR.....	574
TIZEDIK RÉSZ A HOLNAP KIRÁLYNŐJE.....	609
TIZENEGYEDIK RÉSZ KÍGYÓ LAPPANG A FŰBEN	669
HARMADIK KÖTET.....	686
TIZENKETTEDIK RÉSZ NAGY FÉNYEK ÁRNYÉKA	686
TIZENHARMADIK RÉSZ A DIÓSGYŐRI SÓLYMÁSZAT..	716
TIZENNEGYEDIK RÉSZ ARANYKOR.....	760
TIZENÖTÖDIK RÉSZ GYANÚ SEBÉVEL SEBZETTEN	794
TIZENHATODIK RÉSZ ÚJ KOR SZÜLETÉSE	809
TIZENHETEDIK RÉSZ AZ ISTENSÉG KÖREIBEN	831
TIZENNYOLCADIK RÉSZ ZSIGMOND MARKOLÁB MEGEMELKEDÉSE	847

TIZENKILENCEDIK RÉSZ VÁLIK A VÉR A VIZTŐL.....	856
HUSZADIK RÉSZ TŰZ A PALOTÁBAN	894
HUSZONEGYEDIK RÉSZ GYÖNGYÉLET VERŐCÉN	916
HUSZONKETTEDIK RÉSZ A NAGYSZOMBATI TÖLGYEK ALATT	954
HUSZONHARMADIK RÉSZ DE PROFUNDIS...	974
HUSZONNEGYEDIK RÉSZ KONT ISTVÁN KÜLDETÉSE	1007
HUSZONÖTÖDIK RÉSZ AZ ÉGI SZÁRNYAS	1030
HUSZONHATODIK RÉSZ NEHÉZ ARANY	1069
HUSZONHETEDIK RÉSZ A VÉN PICARDIAI	1095
HUSZONNYOLCADIK RÉSZ AZ ÖRÖK FOLYAM.....	1100

ELSŐ KÖTET

ELSŐ RÉSZ

A NAGYSZOMBATI BÁL

I.

Demeter esztergami érsek, Isten kegyelméből Magyarország első bíborospapja, áldást vetett a fényes gyülekezetre és Szigeti István kalocsai érsek magasra emelte a feszületet. Ezzel véget is ért az a nevezetes ceremónia, mely az Úr 1380.-ik éve, Pünkösöd havának tizedik napján megpecsételte Zsigmond luxemburgi őrgróf és Anjou Mária jövőendő frigyét. Igaz hogy a mátkák még csak tíz-tizenkét esztendőöt számláltak, de szokás lévén a korai eljegyezkedés, az összemátkásodáson senkinek sem jutott eszébe csudálkozni.

Annál több csudáló tekintet érte Lajos királyt, aki férfiúi és uralkodói fölségének teljében, most hagyta el neje oldalán a nagyszombati királyi kastély lovagtermét.

A bámulat nem maradt néma.

Alig tevődött be az ajtó a királyi pár mögött, az udvari nép megnyüzsdült.

A Báncza-nembeli Péterfia János macsói bán - teljes neve szerint Horváthy-Hericart - odacsettintett a mellette álló palatinusnak:

- Láddsz, ni...! Falsus volna a híresztelés?

- Mire vél nagyságod? - kérdezte a szálas növésű, izmos barna ember.

- Hallám rebesgetni, mintha... lefelé szállna a hinta őfölségével..!

A palatinus - Garay Miklós - komoly, kemény arcán árnyék suhant keresztül.

- Mért szállna lefelé? - tudakolta kicsit érdes hangon s megütődve mélyedt a Horváthy János verdeső szemébe.

Igen sötéteknek, szinte feketéknek látszottak ezek a szemek. Pedig valójában kékek voltak, mint a hegyi tó tükre. Hanem a sovány arcból előreugró szemöldökcsontok és a középütt összenőtt, sűrű szemöldökseprűk olyan nagy árnyékot vetettek rájuk, hogy csak akkor lehetett az igazi színüket látni, ha egész közel hajolt hozzájuk az ember.

Garay azonban nem érzett most kedvet ehez. Valahogy egyszerre kelletlenné vált előtte ez a nyúlánk, szikár férfi, az ő hajlékony mozdulataival, síma szájával s a fülébe suttogott egész bizalmaskodásával együtt.

Önkéntelenül hátrébb húzódott hát tőle s állát olyan kemény mozdulattal vetve föl, melyről nyomban kitetszett a sokszorosan hadviselt és parancsoláshoz szokott katona, ismételte meg a kérdést:

- Mért szállna lefelé?

- Nó..! A sok háborúskodás! A kapott sebek! Meg a pestis, kin átvészelt urunk..!

Egy kis szünetet tartott Horváthy. Aztán - gyors fordulattal meggyőződve arról, hogy senki sem fülel köröttük - előrehajolt és fojtottan fűzte hozzá:

- Deméndy Lászlót solválta..!

- Hátoztán! Őeminenciája váradi püspökké neveződött. Két széken nem ülhet egyszerre?

- Nem ám! - sípolt Horváthy a fogai közül. - Csak hogy mért inkább Váradon és mért ne az udvarnál legyen az az egy széke?

- Mert őfölsége remunerálni akarta az orvosi szolgálataiért!

- Vagy: elküldeni, lévén hogy nem bízik tovább a tudományában! Ez az, nó! Erre aránzok éppen! Őfelsége kezdi váltogatni a doktorait. Aligha teszi kellő ok híjján..!

A palatinus most már nem véletlenül húzódott hátrébb. Egész szembetűnőleg. És erősen dobbantotta ki hozzá a lépést.

- Elszállt a kigyelmed jó esze, macsói bán uram? Vagy nem látta amit látott? Lehet férfi délcegebb, nagyszerűbb, mint urunk?

Egész kihevült az olajbarna arca. Merészhajlású sasorrának cimpái hólyagokat vetettek. Szeme nyilakat lőtt. A harag nyilait.

- Ejsze', azt mondom csupán, kit magam is hallék! - próbált Horváthy védekezni. - Akadnak akik a kereplőt forgatják, tudhassa tenagyságod! Csak azt esmétellettem.

- Nő, akkor szólja is vissza kigyelmed a híradóinak, hogy vagyunk egy-két bokorral, kiknek markunkba törhetnék a kereplőjük nyele!

A nádor keze valahogy oda talált tapintani a meggyszínbársony tokos, öregszemű gyöngyökkel kihányt díszkardjához. A kard meg odakoccant a márványpadozathoz.

Még nyílt egyet az élesvonalú száj. Hang azonban már nem lett belőle.

A palatinus legyintett, sarkonfordult s azzal otthagyt a szégyenültségében és sértődöttségében elfakult Horváthyt.

Ennek is zördült a kardja. Nyílt az ő szája is. De hogy mit szisszent a távozó után, azt nem hallotta senki. Még ő maga sem.

A teremben megdördült az éljenzés.

A szertartásnál segédkező két püspöktől, Oppelni László veluni és kujáviai hercegtől s Ziemovit mazovi hercegtől övezve, a kis királyi jegyesek most hagyták el a szálát. Mögöttük haladt a két felséges asszony: a király édesanyja - Jelizaveta, ahogy menyétől megkülönböztetésül szlávosan nevezette magát - és a vőlegényke anyja, szintén Erzsébet, IV. Károly császár özvegye. A személycserét elkerülendő, őt meg Liesznek nevezték.

A szűkebb udvar utánuk zárkózott. Elsőnek a nádor állt be a rendbe: A Drusma-nembeli Garay Miklósfia Miklós, egyébként pozsonyi comes és kunok bírása egyszemélyben s a király meghitt és egyetlen barátja. Izmos nyaka olyan meredeken állt ki a karja köré kanyarított bársonypalástjából, alakja olyan szálás és erős volt, hogy - úgy tetszett - talán akartan sem bírná őket meggörmyeszteni. Ötvenegynéhány évet ha számolt. De bosszúsága - mely még mindig nem párolgott el - most idősebbnek mutatta kerek barna szakállal övezett arcát.

Nyomában erdélyi vajda uram lépdelt: Lossonczy László, a Thomaj nemből. Csak úgy sugárzott róla a jólét és derű. Apró, dévaj pillantású szemei barátságos tekintetet löveltek a sok prém és ékszer árnyékából. Tokája enyhén rezgelődött, mintha mindjárt valami tréfás beszédre akarna fakadni. Pusztá látásától is mosolyra húzódott volna a

menetet bámulók szája, ha a nagydarab eleven vígságot történetesen nem épp országbíró uram: Szepesi Jakab követi. De szigort lehelt ennek az éltes úrnak még a kalpagjára tűzött kerecsentoll is! Hátát macskapúpba görbítve úgy lépdelt a nagytekintetű férfiú, mintha az előttejáró talpáról is valami törvényt sillabizálna s menten leharapná az illetlenül kedélyeskedők orrát.

Utána egy jó hosszú rend selyem-bársony gomolyag felhődzött még. Aranynéműtől súlyos, országos főméltóság, megannyi. Majd a két Frangepán testvérrel - István és János modrus-vegliai grófokkal - megszakadt a hivatalos sor. Szépszál, büszke férfiak voltak. Betű szerint tulajdonkép hát már ők sem tartoztak volna az országnagyok közé, de előkelő állapotuk és a királyi házzal való hagyományos kapcsolatuk révén, *senescallus* uram - az udvarmester - sohasem mulasztotta el őket a nemzet bárói közé beilleszteni.

Mire ők elhaladtak s a három királynő palotáshölgyei - előbb rendet állva - szintén kifelé ömlöttek, a hoppmester az apród úrfiaknak is megadta a jelt.

A puffos, rózsaszín gerezdekre nyíló harisnyanadrágba bujtatott lábak nesztelenül igazodtak. Hétéves fiúcskától a húszesztendősfélig, az ország valahány jóeredetű nemzetsége képviselkőzött a kis seregben. A szerszolga ezüst kandellabereket osztott szét a sorszélsők közt. Az égő viasztekercsek csillámló fényt permeteztek a szőke-barna virágfejekre.

Ez a menet is elindult.

A terem kiürült lassan. Nem maradt benne, csak a szálldosó por.

Vagy eljövendő mostohább idők köde?

Ki tudná!

Az előrajló palotai serviensek nem sokat tépelődtek rajta. Fogták a szőnyeget, megtisztították, felgöngyölték. A nász-baldachin kapcsait kikapdosták, az állványt összehajtották és sarokba lökték. Kinyitották a magas és szűk ablakokat.

A búcsúzó nap visszfényéből néhány bágyadt sugár még bebotlott rajtuk. Aztán kihunyt ez a fény is.

Alkonyodott.

II.

Király és királyné ezalatt áthaladtak a termeken, folyosókon, a testőrök sorfala közt s beértek Lajos ágyasházának előcsarnokába.

Az ajtónálló összebocsátotta a függönyt mögöttük.

Le lehetett már dobni az álcát azzal a szemérmesen szerelmes és büszke női mosolygással! Föl lehetett rúgni az egész cifra komédiát!

Erzsébet királyasszonyból - István bosnya fejedelem leányából - kilobbant a heves délszláv vér.

- Ludovicus! - mondta fojtott-szenvedelmes hangon. - Hát mégis igaz..! Végigjártatta velem fölséged ezt az egész vesszőfutást! Ezt a mai napot, ezt a kopulációt mégis megérette velem! Mintha nem is az én szándékom alatt álló vér-gyermekeimről lenne szó! Már a másodikról, pár holdfordulaton belül! - tette hozzá, baljóslatú villanással gyönyörű fekete szemében. - Nem tart felséged Istentől?

Lajos nem válaszolt. Magas alakját szinte merevegyenesen tartva, komolyan nézett előre.

Az asszony pedig föl, reá.

Egy gyors és fürkésző tekintettel végigsiklott nagy homlokán, melyet fölül, a fejtetőn, csak ritkás pelyhekben borított a határozatlan színű hajzat. Elsurrant fülei mellett, melyek kissé elálltak a telt, de mozgástalan arctól s érintette hajlott orrát, szívformájú, teli ajkait. Mintha rejtelmes célzatú mérleget készítené magában mindezekről s most ennek a mérlegnek eredményét kellene fölbecsülnie...

Szemeinél azonban - mint mindig - megállt, gyöngén ahhoz, hogy elszakadjon tőlük.

Ezek a nagy kék szemek különös bűvölettel hatottak rá a hosszú pillák árnyékozottságában és tekintetüknek sajátságos, szelíd derengésével. Ilyenkor úgy tűnt föl neki, mintha kimondhatatlan, gyönyörű beszéd rejlenék

mögöttük, melyre hiányzik a szó az emberalkotta nyelven s aminek megértését azért mégis némán, gyöngéden kérlelnék tőle. Az volt az érzése, hogy az a tiszta kék szín mintegy kilép a férfi szemgödreiből, előnti egész arcát, megszépíti, elmossa rajta az ötvennégy esztendő minden apró kártételét. Leheletkönnyű felhőkbe gyűlik s így - megfoghatatlan kék ködlés képében - ottmarad lebegve köztük. Rávetítődik az ő arcára s minden dolgokra, melyekre csak ránéz.

Erőt kellett vennie magán, hogy az ígézettől szabaduljon. De épp afölött való keserűségében, hogy ez még mindig ilyen úrrá lehet rajta s mert Lajos mostanig sem méltatta feleletre az ő ingerült kifakadásait, annál lázasabban fordult ellene:

- Nem beszél? Semmit sem mond?

A férfi csak állt némán, mozdulatlanul.

Erre felküldött hozzá egy sötét, szinte gyűlölködő pillantást.

- Nem felel? Nem is felel?

A kék felhő mintha egy parányit oldalt úszott volna. Hang azonban nem jött.

Erzsébetből ekkor kirobbant fájdalmas dühe.

Elhalványult, egész elváltozott. Szeme fénytelen és nemlátó tekintettel akadt fel, pilláinak pereméig fedvén föl

fehérjét. Érzéken szép, barnabőrű arca meglepően megnyúlt. Nemtudó és szinte kábulatba hanyatló kifejezést öltött.

Egyszerre szája is kinyílt. Lefelé húzódó, merev vonaglások közt szülemlett meg rajta a szó:

- Felséged... Nevezheti felségedet királynak a népe!
"Nagy"-nak a hízelgői és szentnek az ostobák! Én - - -

A hang egyre erősbült.

- Én csak egy nevezettel tudom illetni...

S itt most váratlanul, szinte hasító erővel kitört:

- Ludovicus! Te szívtelen ember!

A kiáltással egyidejűleg Erzsébetnek keze is megmozdult. Látszott begömbülő ujjain, hogy mindjárt megragadja férjét. Igen, megrázza azt az ingathatatlan márványszobrot! Legalább így, ha már lélekben nem lehet!

Lajos azonban nem hagyta megtörténni a mozdulatot. Egy átsuhanó, bús kifejezéssel arcán, mégis élővé rendült.

Kezében fogvamaradt sceptrumával hárította el az illetést.

- Ne érints, - szólt mellből jövő, csendes és mélyzenéjű hangon. Nem haraggal, de nem is a vitába szállók feloldódásával s nem többet ennél.

Bólintott és az aranyabroncsos fejét lassan oldaltfordította. Tekintete a függöny felé úszott s a kék felhő: vele... A függönyön megállapodott.

Olyan valami delej volt a lényében és abban a szinte gépiesen nyugodt mozdulatban, amivel szavait kísérte, hogy az asszony megreszketett tőle. Mint annyiszor, megint az az érzése támadt, mintha nem hozzá hasonló földi lényel, hanem egy döbbenetes, minden halandón felülálló, végzetszerű jelenséggel állna szemtől, aki azt tesz vele amit akar s aki most lassan szívja ki belőle ellenállását és tagjainak erejét.

Mintha bénulás érte volna, beleszakadt a hadakozás, amire pedig az indulatoknak valóságos viharával készült. Önkéntelenül Lajos tekintetének irányába fordult, egy pillanatig remegve nézte a függönyt, aztán - érthetetlen oknál fogva - megindultak vele a lábai s ő kívül volt az ajtón.

Csak mikor körülnézett az üres antekamerában, józanult arra a merőben különös és szégyenletes helyzetre, amibe érthetetlenül jutott. S akkor kétszeres vadsággal tört ki belefojtott indulata.

Gyáván arra hogy visszatérjen, de képtelenül továbbhaladni is, teli ököllel megdöngette az ajtó tábláját:

- Hej Ludovicus! Anjoui Lajos! - süvített ki belőle a szabaduló démon. - És mégis hiába minden babona-erőd! Megeskethetél, hogy fogadom s fiamul ösmerem ezentúl a rongy sehonnai Luxemburg grófocskát! De halld ezt! A

mondott mustra mögött úgy gondoltam, úgy fogadám,
hogy sohasem lesz belőle vőm! Soha a gyermekem igazi
férje! Soha, soha itten succedáló király s nékem
parancsolóm! Nem, amig én élek! Ezt halld meg
Ludovicus, ha ugyan van a szobornak élő-halló füle!
Ejszen uram, a rováson gyúlik! S más ágról is, kit fölséged
jól tud..! Számot arról vessen, hogy meddig tűröm!

A fájdalombősz fejedelmi vad remegő ujjakkal kapott
fürtei közé.

- Oh, én is átkozott a megátkozottak közt! - jajdult. -
Bálványképnek lönni asszonyfelesége, húsból és vérből és
szívvel..!

Megtépdeste magát tehetetlen dühében és elnyújtott hangú
sírással támolgott be a szobáihoz vezető folyosóba.

III.

Ideje volt, hogy a királyné távozzék.

Lajos - akit kortársai még életében a "nagy" jelzővel
tiszteltek meg - a "kereszténység védelmező kapitánya",
ahogy őt a pápa nevezte, - a "bálvány", - a "megtestesült
végzetszobor": keservesen felnyögött.

Aki egy pillanatig szem elől tévesztette volna s most
megint ránéz, meg nem ismeri!

Arca barnásan sárgaszínű lett. Szemének nagyságát szinte megkétszerezte a körötte megjelenő árnyék. Halántéka és arccsontjainak háromszöge éles határvonalakban behorpadt. Homlokát üvegfényű veríték lepte el, szálas csíkokban tapasztva össze gyéres haját, mely az előrehorgadó fej hirtelen mozdulatától arcába hullt. A születéstől fogva ferde váll és félregömbült nyak - amit ez a hatalmas akaratú ember olyan királyi magauralással tudott palástolni - egyszerre levetkőzte ennek az akaratnak tilalmát s egész szánandó gyatraságában mutatkozott elő.

Hirtelen az egész test megingott és Lajos földreesik, ha meghitt belső inasa, - Olivier Le Guen, egy magyarrá vedlett öreg francia - oldalán nem terem. A király még atyjának erősen Capet-ízű nápolyi udvarából örökölte s együtt járták meg valamikor Lajos hősi emlékü hadmeneteit.

- Uram! - fakadt ki most, talán sokkal inkább Olivier kutyahúségű szeméből, mint sajátságosképp alig mozduló szájából. - Uram! - ismétlődött meg az esdés.

De aztán nem esett több szó.

Olivier már erőtvett ijedelmén.

Olyan mozdulatokkal, melyek hosszas gyakorlatra vallottak, hátára emelte és nyoszolyájáig vonszolta alélt gazdáját. Lebocsátotta a lépcsős, csavartoszlopú ágy bíborterítőjére.

Egy fordulat s ő került felül.

Elkezdett szorgoskodni. Kicsatolta a bársonypalást kapcsait. Leoldotta az átkötő, nehéz aranyláncot. Majd a szíronyvarrással hímzett nyakbodrot szabadította föl. Kigombolta az ékköves boglárokat.

A dolmány széttárult. A skarlátselyem lovagi lábravaló halk szisszenéssel lesiklott. Besüppedt mellgödörrel s élesen kirajzolódó medencecsontokkal ugyan, de már lélegezve: ott feküdt előtte Anjou Lajos. Oh, nem mint úr élők és holtak fölött! Hanem csak mint egy megkínzott, nagybeteg ember. Ahogy egyedül ő ismerte...

Fáradt szeme révetegen kinyílt.

Szomorúan odamosolygott az öreg cselédre.

- Le Guen?

- Igen, uram!

- Tudod..! Mint szoktuk...

Olivier a királyi pompa kellékeit rakosgatta épp.

Mozgástalan arcával - mely egy vén oroszlán ábrázatára emlékeztetett - odafordult.

- Igen fölség. Értem, - felelt olyan jó magyarsággal, melyen már alig érződött némi idegen íz. Ahogy ők szoktak beszélni maguk közt, ketten...

Könyökéhez fente és mély harántvonalakkal osztott szemöldökei közül elégedett pillantással mustrálta a király hosszúorrú, sarkatlan lovagcipellőit.

Közben - mintegy megnyugtatóan - mégis előmormolta:

- "Lélek sem bé, sem ki az ajtón..."

Itt egyszerre valami gondolata támadt.

Megállt félútban a zsámoly felé, melyre a cipőket készült helyezni.

Arca bár továbbra is kifejezéstelen maradt, de alig pillantó szemében némi tűnődés vibrált.

- S a felség..? Ha tán visszajönne? - kérdezte.

Lajos mutatójja gyengén fölemelkedett a lepedőn.

- Neki sem! Neki - - - legkevésbé! Kicsibe múlatám, ha nincs velem a pálca - - -

Nem fejezte be.

Le Guen közbedunnyogott az ő rekedt fahangján:

- Biza' áldhatná fölségedet!

- Így megátkozott, - lélegzett Lajos és mélyre hunyta pilláit.

Olivier közben folytatta a rakosgatást.

Most visszafordult.

- Szólt valamit, uram?

- Hogy: csönd és béke!

- Igen, fölség.

- Míg majd eljöhet az igazi...

De ezt már inkább csak lehelte. És Olivier nem is kérdezősködött többé. Karomszerűleg begömbült, suta ujjával, meglepő ügyesen csiholt taplóra szikrát és gyújtott meg a tollbokrétás ágy fejénél két kandellábert. Fényük mellett úgy pihent Európa legnagyobb uralkodója, mint egy ledöntött márványszobor, vérhímes terítőn.

IV.

Ezalatt a királyné is lakosztályához érkezett.

A küszöbön azonban megtétovázott. Megrázta fejét.

Sokkal dúltabb volt még, semhogy megalkuvó jámborsággal egyszerűen haza tudott volna menni, mint egy karámjába megtérő bárány.

Nem! Ő nem kezes birka! S ezt a keserű tajtékot, mely a torkáig szállt föl, ki kellett magából valahogy fröcskölnie, ha nem akar megfulladni!

Haragos mozdulattal kitörülte szeméből a könnyeket. Gondolt egyet és visszafordult. Egyre sietőbb léptekkel elindult anyósa, a Piast származású Jelizaveta szállása felé.

A nyolcvannégy esztendőös matrónát vetkezetten, csupán egy oroszos szabású *koftocskában*, cicomaasztala előtt találta épp, ahogy acéltükréből szeretettel vizsgálgatta magát.

"Lokietek" Ulászlónak, a "singnyi" alacsony kis lengyel királynak volt leánya Jelizaveta. A tükör atyai örökségét - alacsonynövésű testalkatát - verte vissza. Ez a termet azonban megtartotta kellemes formáit, éppúgy mint a keskeny arc, melynek bőre megfonnyadt már ugyan, de azért még mindig egy hajdani nagy szépség felől árulkodott Legfőbb vonzóerejét az a sugaras derű képezte, mely Jelizavetának természetében rejlett s mely az élet legválságosabb óráiban sem hagyta el, soha. Ez tette őt kedvessé mindenki előtt, aki környezetében megfordult, kivéve persze menyét, aki irigyelte és csak annál jobban gyűlölte érte.

Hogyne! Hiszen ő kora felül bízvást gyermeke lehetett volna az öreg asszonynak! S mégis..! Hatalmas növése, erőből duzzadó alakja, fiatalsága ellenére, ezerféle bujkáló fájdalommal és nyűgösséggel küszködött folyvást, míg

emebből szinte áradt a frissesség s ajkáról le nem fogyott a mosoly!

Erzsébetnek kifejezetlenül ugyan, de mindig olyanféle érzés volt ha egymás mellé kerültek, mintha anyósa őt lopná meg. Hogy az ő fiatalságának jussát bitorolja, - azt a testi alkalmatlanságoktól szabad állapotot, mely pedig neki volna természetes osztályrésze.

Most is alig bírt annyira erőtvenni irígységén, hogy legalább nagyjából megfeleljen vele szemben az illedelem követelményeinek s meg ne rohanja azonnal panaszaival és vádjával.

- Domina, - szólt fojtott ellenségességtől remegő hangon - azért jöttem előmondás nélkül, mert igyekvő beszédem volna fölségeddel...

A matróna kurtán fölpillantott.

Jól ismerte menyét és így első tekintetre észrevette a benne feszülő vihart. De nem akarta nyíltan tudomásulvenni s még valami nagy dolgot kerekíteni belőle. Ezért csak pislogott barátságosan és fogta kezében a tükröt. Míg Erzsébet magyarázkodott, megállta illemből, hogy egyszer se nézzen bele. Ezzel azonban lerótnak is vélte az udvariasság, elővigyázat és kímélet hármasságát.

- Jöttél, hát jöttél! - fakadt ki belőle eredendő kedélyessége. - Jól tetted Lizocskám! Jere másszor is, valmikor úgy tartja animusod! Nocsak, Katyanka! Ízibe!

Széket őfelségének! Úgy. S most ülj le és beszélj! Vagy várj, hogy majd szavadba ne kelljen esnem..!

Egy pártázott ládikót vett elő.

Nagy gonddal szalagokat kezdett belőle kihúzgálni.

- Erős habzásban vagyok, tudod! - emelgette negédes fontoskodással a szemöldökét. - Döntést kelt tennem, hogy milyen pántlikával is prémezzem a koronkámat! Gondolom, a violaszínűre tán ráérnék még... Hanem a szederjest meg igenis gangosnak mondhatná valami bolond! Nem tartanád, hogy ez a mákszínű - - -?

És szerelmes gyöngédséggel símogatott ki a térdén egy fosztányka selymet.

- Ez tán előemelné a hajam fehérségét! - hajtogatta fejét elgyönyörködötten, jobbra-balra. - Jól találna azzal a kicsi bőrzsönnyel, kit nem ártana ha te is orcádra tennél! Igen tejfölszínű szoktál lenni mellettem, fiam! Ezzel oztán mind a kettőnkéről csak szót ejtetünk. Mikor pedig - - -

Kiérzett a nekifohászkodásából, hogy széles magyarázat következne most, ha valami útját nem vágja.

De Erzsébet nem azért jött, hogy a módiból vegyen oktatást! Egész másegyébért..!

Hát megmozdult.

- Anyám, mit bánom, vegye fölséged a mákszínű pántlikát s rakjon annyi pirosítót, kit jónak lenni tart! De engem ascultáljon fölséged okvetlen és tartozás nélkül! Nincs ráérős időnk. Mindjárt megverik a dobot. Kezdődik a bál. Én meg - - -

- Nő!

- Eltökéltem anyám, hogy nem veszek részt rajta.

Ezt diadalmasan vágta ki.

S megbillegette hozzá párszor a fejét:

- Sem fogadtatáson, annál kevésbbé a bálon! Csak ezt véltem illendőnek előre bejelenteni.

A matróna lecsapta a doboz födelét.

Felnézett.

A nagy válogatás közepett ő bizony már egész megfélekedezett a feje fölött lógó fürgetegről.

Most visszaébredt rá és látta, hogy szó nélkül mégsem térhet ki előle.

- Nem jössz el a bálra? - csapta össze kezeit hitetlenül. - Megbolondultál tán, édes jó fiam? Itt az egész császári udvar, az idegen követségek, pápa úr képe! Itt a ti kényes fülefáncos főuraitok, meg az én könnyen sértést bűzölő lengyeleim! S ez lám, mit nem vesz a fejébe..! Verd ki

belőle Lizocskám hamar, aztán szedelkőzz, vagy elkésetsz itt engem is!

Már készült megint visszafordulni a tükrébe s örült, hogy ilyen jól eligazította ezt a kis izgágaságot, mikor egy fojtott kiáltás a menyé ajkáról arról győzte meg, hogy korán remélt sikert.

Fejét csóválva fordult a látogatója felé.

- De hát végül is... Mi ütött hozzád? - kérdezte kis tokát eresztve és tréfás duzzogással ajkai körül.

A babonásszép fekete szemek nagyot villantak.

- Az fölség, hogy az én állapotom kezd lassanként tolerálhatatlan lenni ennél az udvarnál! Az fölség, hogy nekem csak "szolgálg és hallgass" a nevem! Két gyerekem sorsát döntik nálamnélkül!

- Ejj, no..! Ugyan-ugyan! Még el talál szaladni veled a ló! Konzeptussát nem közlé-e veled férjurad? S még ugyan szépszelíden! Magam vagyok tanú.

- Akkor hát arra is tanú fölséged, hogy én a tervet mindjárt refuzáltam. S láme, hogy szavam mi..! Valahol fontos dolog dobódik föl! Ezt tagadja fölséged, hadd hallom!

Jelizaveta azonban nem tagadott, sem nem állított.

Tübe fűzött s elkezdte a koronkáját bélelgetni.

- Ország ügyinek forgatására nem mindenki alkalmas, gyerekek! - dünnyögte közben csillapítólag. - Kit lobbanás fűt, vagy másnémi gerjedelem, az a közönséges dolgok szekerét könnyen görbére is vihetné. Jó ezt értésre venni s hagyni, hogy csöndesb és hűvös koponyák forgolódjanak a regnálásban.

- Mint felségedé! - lőtt vissza egy nyilat a gúny. - Bezzeg könnyű anyámnak!

- Abiza..! Mert ahol nehéz, ott leteszem! - tréfált az öreg hölgy, a jó béke érdekében hallatlanná téve a célzást.

De a harcias asszony nem adta ilyen olcsón!

Tovább üzte-fűzte.

- Mert fölségedet mindenbe beavatják!

- Ne avatnának, vaj! Keresném a kedvem másban. Van elegendő...

- S nó, ugyan mi! Én semmit sem látok.

- Hát nézz körül jobban, Lizocskám! - harapta el Jelizaveta a varrófonalat, hogy legott más helyre rakja le a tűt. - Ott a gyermekeid...

A látogató epésen kacagott.

- Kelésre tapint vissza fölséged! Nem épp most adom elő, hogy mi sérelem ért bennük? Haj-haj..! Anjoui Lajos, a

"nagy" Lajos két kisasszonyának egy nyavalyás Habsburg hercegecske, meg egy koldús Luxemburgi őrgrof..!

A gyűrűs kéz elkeseredetten legyintett.

- Ha ez fölségteknek elegendő, felcitolom érette! De nekem, az anyának: semmi!

- Ejj no..!

Jelizaveta befejezte a prémezést. Körülforgatta öklén a koronát. Megfürkészte körül, aztán csak úgy ingre-alsóneműben, a fejére csapta. Hozzáfogott nagyvígán a gyöngysorát hátul, a makrancoskodó karikába bekapcsolni.

- Tudod fiam, hogy kellő okunk van szorosra fogódzni a Habsburg házzal!

- Nem akarom tudni! Az én szép Hedvigem egy kész trónust és kész királyt is megérdemel.

- Senki sem mondja hogy időben el ne érhetné!

- De én nem várok! - sistergett a forró asszony. - Vegye értésre anyám, hogy Mária részire sem acceptálom a rongy luxemburgi kölyköt! Cselekszem, mint lehet! Ha pedig felségeitek ezt tudva is méltónak vélik lenni a mulékony játékot, csak üljenek össze traktálni a császárnéjukkal maguk! Mert én ugyan moccanást sem mozdulok ma a szállásomról!

No, ezt kiadta!

Most már elhallgatott. Várt valami fölcsattanást a megismételt fenyegetésre. Jól is esett volna neki, ha azt a kellemes nyugalmat, melyben az anyósa fürdőzött, fölpszikálhatja. Ha az is szól, hogy még többre adjon jogot neki s kiveszezik a mérgüket, amúgy istenesen.

Jelizavetán azonban nyoma sem látszott a perlekedő szándéknak.

Sőt!

Úgy vélve, hogy a fenyegetőzéssel szerencsésen le is zárult az ügy, csak annál felszabadultabb vígsággal vetette oldalt a lábát, hogy a cipellő szalagait a frájjal megkötöztesse.

Aztán jót ütött a széken feszengő menyé térdére s mégjobbat kacagott.

- Erigy már, bolond! Mérgelőd ki begyedből ami még bennmaradt, - nem bánom, vágj is földhöz otthon valamit, ha egyszer ilyen nagy természet szorult beléd, de aztán öltözz, mert jól tudod, hogy úgyis ez lesz a vége!

- Tréfára fogja fölséged a mondásom? - jajdult ki Erzsébetből a kétszeres csalódás.

S lélegzetszakadt figyelemmel kapta föl fejét:

- ... vagy csak fölséged is elküld, mint a bálvány fia? Hát az én bajomra igazán nincs füle senkinek? Nó, jó - intett rá gyász-sötéten. - Majd hisznek! Majd ha meglátják hült helyemet ott, a trónus balján! Meglátja a császárnéjuk is..!

Gyorsan fölkel.

Meghajolt az anyósa előtt.

Az hagyta kelni, hajolni. Jobbját sem vonta vissza a csóktól. Mindössze - s mintegy véletlenül - egy összegöngyölt kis pergamenlapocskát talált elősodorni a koftocskája ujjával.

- Né már! - nyitott rá bémész-nagy szemeket. - Erről meg szinte el is feledkeztem volna! Udvarmester uram járt itt nálunk s ezt a kis izét neked itthagya. Nyilván valami módja szerint való haszontalanság lesz! De tám el akarhatnád olvasni unalmadban mégis, mielőtt alunni mégy?

Nem! Nyomban akarta Erzsébet. Anyósának szava túlártatlannak tűnt föl neki.

És valóban..!

Nem csekélyebb "haszontalanság" volt az a kis "izé", mint az uralkodó tollbaadott rendelete, melyben "*confidentialiter*" meghagyatik a királyi hitves őfelségének, hogy a mai ünnepségen okvetlenül megjelenjék... Adódván közbe, hogy a király alkalmasint

távolmaradni kénytelen. Fontos országos ügy... "*Datum in castro nostro Nagyszombatiensis, etc. etc...*"

Készült már ez az égetnivaló pajkosságú vénasszony s az ő szerelmetes zsarnok fia: minden eshetőségre! Nem volt kibujó; de semmi akarat az ők kettejükön kívül!

Erzsébet görcsös ujjai összemorzsolták a pergament. Egy öldöklő pillantást vetett még anyósára, aztán megfordult és ájuldozó szívvel kiment a szobából.

Jelizaveta nevetését nyeldesve hallgatózott egy ideig.

Majd vásott pillantása összecsillant a frájj szemével.

- Nó, Katyenka..!

- Megúsztuk! - vihogott a pisze kis lengyel lány.

- Akkor hát - - - Tudod..!

- Már adom is, fölség!

Még mindig kuncogva, a frájj benyúlt a cicomaasztal függönye alá. Remekbe-készült kis pincetokocskát vont elő. A pincetokban jóféle lengyel "*gorelyka*" lötyögött.

Odanyújtotta asszonyának.

Jelizaveta hamiskásan hunyorított és hátrakottyantotta az edényt. Aztán helyreigazította félrebillent koronáját, megnyalogatta száját s megint kacsintott.

- Nem bolondság! - szólt és nevetett.

Ezzel a nedüvel szokta ő locsolgatni a kedvét, hogy mindig friss maradjon. Nem szertelenül, csak épp hogy neve legyen. De ezt el nem mulasztotta volna, semmiért.

V.

Minthogy az eljegyzési szertartás későig kihúzódott és az esti bálig nem maradt sok idő, - közös estebédre, tábla mellett poharazgatásra gondolni sem lehetett. Az udvarmester úgy intézkedett hát, hogy az élest a pálcás-ifjak és kóstolómesterek a király vendégeinek szállásaikra adják föl. Így közben készülődhetett mindenki.

A kastély társalkodó-terme és korridorja egyszerre kiürült. A főrangú nép visszavonult. Csupán a szolgák futkostak. Mivel a nagyszombati kastély csak afféle eget-változtatásra való üdülőház volt és külön bálteremmel nem bírt; a még délben is használt ebédlőszálát kellett a bálra gyorsan átalakítani.

Az inasok viasszal kenték a márványpadozatot a tánchoz. Más részük az Anjou-liliommal pártázott, mázas téglájú, óriás kemencét díszítette. Ismét más csapat a falakat öltöztető kárpit redőzetén munkált. Ügyesség kellett ehöz a dologhoz, mert tizenkét egybejáró darabból állt a házőltözék! És hozzá "*iratos*" volt, ami úgy értendő, hogy asszonyállat és emberképekkel írták meg s az egészet oly módon kellett eligazítani, hogy együttesen a bibliai fene

nőszemélynek - Herodiásnak - Szent János urunkkal való gonosz praktikáját adja elő.

Igen ám, de vonogatás közben meg a szuperlátra tűzdelt képek billentek félre és úgy hatottak most, mint a görbére húzott száj.

- Nossza, a lajtorjákat!

Az inasok nekiestek s jól meggyűlt a dolguk. Hiszen olvasatlan számban függtek itt az alakos táblák, a falakon körül! Egyik - rézre festve - Róbert Károly úr öfelségét ábrázolta. A király édesatyját. Kancsalul nézett kicsit az ártatlan s füle szokottnál sokkal mélyebben ült, de itt alkalmasint a képírónak szaladt el a keze. Mert akik a megboldogultat ismerték, egybehangzóan mind azt állították, hogy rendes jó szeme és kellemes füle volt neki. Ez a kép a főhelyen lógott, a királyi emelvény fölött. Égetett földből való tábla a szomszédja. Szent Imre hercegfít példázza, kicsit dagadt orcákkal, hanem azért tiszteletet gerjesztően. Majd a másik falon gyümölcsrel s holmi eledellel írott ábrák sorakoztak. Bachus, a csintalan, a pohárszék felett. Különféle urak... A Hat Pogány Királyok... A lauretomi Boldogasszony... Jókora iratos, tájékos kép...

Valahára helyükre kerültek ezek is. De aki azt gondolná, hogy velük kész is minden, az ugyan tévedne!

Ott vannak az ezüstbe vert acéltükrök! Minden lehintés meglátszik rajtuk. Már pedig a sok főasszony mind ezekre fog pislogni, elcsavarintandó a gyanutlan szegény férfinép

fejét! Fal körül a padszékek kecskelábakon álló, hosszú deszkáját is el kell igazítani, különben meglódul és - őrizz Uram Isten! - földreszottyán az egész méltóságos üldögélő közönség. Szőnyeget fölébük, hogy hűvös ne legyen! Valamint a nagyszámú lábzsámolyok sem felejtendőek. Mert hideg ám a márvány! És az mégsem járná, hogy királyi helyen hűlést fogjon a vendégnép teteme! Aztán bizony a trónusokat is át kell hurcolni a lovagteremből a fejedelmi személyek számára s fölállítgatni őket a nagy dobogóra. Ama kisebbre a királyi kisdedgyermek sellyeszékeit, meg apródjaiknak is párat! Egybejáró asztalt el a terem közepéről! Aranytálakkal, pokálokkal-mivel ékeskedő kincsmutató sem volna most középen a helyén!

Hát megizzadt az inashad, míg ezt a sok bokros ügyet mind kiszolgálta s idején volt, hogy elkészült, mert alig szaladt ki a seprűvel az utolsó jobbágyfi, már döngött is a körbefutó karzat a kárpitok felett. Az énekmondó inasok cöklettek felfelé a lépcsőn. Tizenöt trombitás, hat török-sípos, négy hegedős, - dudások, furolyások, - egy hárfás, meg egy dobos. Valamennyi elfoglalta helyét. Nyikorított egyet a dudán, sikoltott egy halkat a sípon: készült, próbálkozott.

De nincs baj! Mire bizonyossá válik dolga felől a banda, közben már ott alant is készek. A gyertyaőrző szolga a falraszögezett tükrös ezüst gyertyatartók viaszgyertyáit is meggyújtotta, nagyrészt. (Pedig van vagy negyven pár!)

Ahogy szinte falból rezsgett elő az úri multságoknak ez a nesztelen és személytelen, de annál nélkülözhetetlenebb serege, el is tűnt ugyanúgy. Csupán a

gyertyák *custosa* maradt bent a koppantójával, készen rá, hogy megzabolázza a netalán túlnagyra növő kanócokat. Ám ez is olyan szerényen lapult a házóltözék redői közé, hogy senki se üthesse meg rajta a szemét.

Tíz óra tájt megperdült a kastélyban a gyülekezésre szólító dob. A remekbe készült, cifrás, felállókornisos tölgyfaajtó elkezdett egyremásra nyílani, csukódni.

Az előkelőségek szállingóztak.

Ki-ki elfoglalta helyét, melyet az emelt pálcás udvarmester jelölt ki számára, aztán - kíváncsi pillantással fölbecsülve egymás pompáját - vesztegmaradt és figyelt.

A hoppmester egyszercsak felvillant a zenészkarzatra. Ugyanakkor felrántotta tamariskus-vesszejét is.

- A fölségek..!

A muzsika megharsant. Két ajtónálló apród megindult futást az ajtókárpit két szélével. Egy csesszenés, egy suhanás s a függöny szétszaladt. Az uralkodócsalád bevonult és a gyermekektől terem felében különválva, elfoglalta helyét a trónszékein.

Nem jelent meg teljes számban. A legfőbb - a király - csupán képviselőt küldött s vele üdvözlétét. "Fontos országos ügy..."

Trónszékét középen üresen hagyták.

A tőle jobbrólévo Jelizaveta bocsátkozott le. Zöldre tündöklő kék tafotából való nyakasszoknyát, hozzá selyem fankötéssel ékített virágos előkötőt, smaragdos koronát és ugyanilyen nyakbavetót viselt. Arca bőrzsönytől piros. A szeme csillogott.

Másik oldalt az újonnan eljegyzett Zsigmond brandenburgi örgrófocskája anyja - Liesl, a vendég császárné - foglalta el gálmaköves trónusát. Harmincas esztendeit fogyasztó, almaképű, kisorrú, hatalmas növésű szőke asszony volt az özvegy, bőséges keblekkel, rengő csípőkkel és olyan nehézkesen dobhangató járással, mintha legalábbis az emelvény hosszát akarná léptekkel kimérni. Minden lábváltásnál előrebókolintott egyet a feje s azon a koronája rubintos gombú szarvacskái: mint a haladozó csiga tapogató csápjai. Vizenyőskék szeme gyakran pillogott, mint a neméppen túlbölcs embereké... Hanem azért egészbevéve nyájas tekintetű és kellemes hölgynek mutatkozott. Jókorá vörös kezeiről - melyeket vastagselymű szoknyája ölébe kulcsolt - érződött, hogy puha lehet a simogatásuk. Alkalmasint ki akarta vágni a rezet a pompakedvelő nép előtt! Mert az övénel valamivel gyöngédebb alkat elroskadt volna attól a sok csörömpölő ékszettől, amit magára aggatott. Ő azonban viselte mind hőriesen és szinte meredek háttal.

Alig hogy leült, kibontotta szívtükrös legyezőjét, melynek acéllapjában - kedves asszonyos hiúsággal - egy utolsó szemlét tartott. Majd összecsukta megint a legyezőt, enyhén lihegett s a helyezkedést nézte.

Mert még utána is jött valaki!

Igen, eljött... És utána... Kettő után harmadiknak... Erzsébet, a királyi hitves. (Hja, Ludovicus Magnus parancsát nem volt szokás fül mellett bocsátani a magyar udvarnál!)

A királynéra egy elefántcsont-míves, ezüstveretű trónszék várt. Mielőtt lebocsátkozott rá, egy percre kiegyenesült hajlékony párductermete. Mintha fölvetett fejével, csöndjével és állásával egyaránt követelné a fejedelmi jelenségének járó juszt.

Vagy - - -?

Mintha tüntetni akarna?

Igazán, a virágoskert minden színében pompázó teremben ő - és ő egyedül - viselt fekete ruhát. Palástja is fekete tarbársony. Gyöngyös fekete cipellők... Feketén zománcozott láncán, koronáján: gagat és jett-kövek... Fekete recés kötény... S mind e komor szín közepett legfeketében ő maga, szinte cigányos délszláv szépségében, villogó gyászékkő-szemével, gögjében és végtelen egyedülvalóságában.

A lélegzet is fennakadt a teremben, úgy elbámult mindenki. De mielőtt a megbűvölt nézők részleteiben is fölfoghatták volna ezt a nagyszerű teremtest, a párducderék már megsúlyedte a pompás vállak alászálltak.

Erzsébet - elérve amit akart - leült.

Csak most nézett át anyósához és a jó izgalom hevében kissé megszelesedett ifjú vénasszony is, csak most látta meg először figyelmesen a menyét.

Szája lassan összecsuicsörödött. Szemöldöke elkezdett karikába emelkedni. Aztán kicsudálkozott belőle egy kérdés, melynek ugyan nem volt hangja, melyet azonban Erzsébet - és csakis ő - jól megértett:

- Megbolondultál, Lizocskám? Ilyen setét köntösben, mikor én - - -

Visszafelelt neki, összehunyorított szemmel, fagyosan és megvetően:

- Éppen az-okon! Helyedbe, vén maskara! Vagyok öreg, tartom a méltóságot és gyászolok gyászban, hogy följebb sem lehet!

- Ha te magad vállalod cserélni..? Bánom is én!

Olyan őszinte beszéd volt ez, amilyenre a szájuk sohasem nyílhatott volna. De most már megszakadt.

Dölyfösen és elúnva, aminek eddig örült - a szembeszédet - Erzsébet félrefordította fejét. Azon túl úgy ült hideget sugárzó trónusán, mint aki se lát, se hall.

*

A királyné elkomorodása nem éppen csak haragjából fakadt. Sőt a néma feleléssel ez mintha ki is lobogott

volna belőle. Kiszorította az a nyomasztó fájdalom, mely a homlokában lüktetett.

Ez a szinte szakadatlan főfájás volt a különben virágzó egészségűnek látszó, hatalmasan fejlett testű asszony életének egyik fő átká. Ha valami apró öröme lett volna is, nem engedte neki, hogy azt kiélje. Szomorúságait viszont még nehezebben viselhetőkké tette s így megduplázta. Kész prédául kiszolgáltatta az örökös testi nyűgöknek, az áldozat csak szenvedett bele a világba és nyomott lélekkel fogyasztotta az időt, mely kétségbeejtő lassúsággal ballagott s mely az ő számára semmi reményt sem tartogatott többé.

Bajának kezdetén még az egész udvar nagyon megijedt és Erzsébet fölös számban hozatott s hallgatott meg doktorokat. Az európai orvosiskolák majd minden neves tudósa megfordult nála. Valósággal versenyeztek hogy megszüntessék, vagy legalább enyhítsék szenvedését. De még a baj rejtelmes okát felkutatniuk sem sikerült. Erre aztán lassankint a becsvágyó doktorhad is elkedvetlenedett és Erzsébet maga is megunta a céltalan próbálkozást. Lelke mélyén lenézve a nagyképűsködőket tehetlenségükért, jó idő óta már nem is engedett orvost a közelébe.

Annyi vigasztalása sem maradt, hogy szerencsétlenségében legalább résztvevő gyöngédséget várhasson valakitől. Mióta a nagy doktorjárásból kiszivárgott, hogy az európai hírvű kiválóságok a panaszoknak semmi fogható okát nem találták, többé nem is hitt senki komolyan azok valódiságában. Annál

kevésbé, mert hiszen a nyűglődések ellenére Erzsébet még mindig élt, sőt fiatalabb éveikhez képest jócskán meg is telt. Orcái virágzóbbak, mozdulatai rugalmasabbak voltak, mint valaha. Tudta ezt ő is és jöttek órái, mikor szinte meggyűlölte saját testének hazug virágzását, mely még a mások sajnálatának gyöngé kárpótlásától is megfosztotta. Évek óta nem is kereste többé. Beletörődött hogy ez így van, hogy szenvedéseinek tetejébe még az igaztalan kétségkedést is viselnie kell s hogy a méltatlan sors ellen nincs számára fellebbezés.

Kínja ma a rendesnél is jobban elővette. Ahogy ott ült kényelmetlen királynéi pompájában, szemét az elétároló tarka képre szögezve: látása mindinkább megzavarodott. Ködös vibrálásban remegett előtte a levegő. Majd egy villámszegélyes csillagképződmény jelent meg ebben a foszforos rezgésű levegőben. Rugalmas, nyúlékony és nyughatatlan körvonalakkal elkezdett tágulni, zsugorodni. Rávetítődött saját kezeire, falra, pompás ruhákra és mindenre, amire éppen rápillantott. Mondhatatlanul fárasztóvá tette elviselését azzal, hogy folyvást figyelni kellett változó alakulatait s azt a fonákságot, ahogy rávetítődésével megbontotta a dolgok valódi képét. Míg egyszer csak amilyen hirtelen jött, ugyanúgy el is tűnt a fertelmes polyp. De nem ám, hogy nyugtot hagyjon! Hanem hogy egy még sokkal zavaróbb jelenségnek adjon helyet.

Erzsébet ezt is ismerte már és panaszos nyöszörgést fojtva vissza, vette tudomásul, hogy a környező dolgoknak fele kezd elveszni szeme elől. Éles vonalban felezett terem közepén ül, félbevágott emelvényen. A tisztelgésre

elővezetett uraknak nincs, csupán fél arcuk. Félarcból egyszemmel néznek rá a felezett testű, szörnyetegekké torzult emberek s neki magának is csak két és fél ujj van, mikor csókranyujtja szegény, hideg jobbját...

Szeretett volna felsírni lázadó tiltakozásában.

Anyósa azonban épp most kelt fel helyéről, hogy unokaöccsének, László hercegnek karján megnyissa a bálát. E gondtalan mosolya alól is élesen figyelő vénasszony - a "Bálvány" anyja és besúgója - előtt, a legkisebb szabálytalanságot sem követhette el a hivatalos ceremónia közepett. Megfeszítette hát akaratát s igyekezett elterelni figyelmét azzal a fonák képpel, amit ez a táncoló pár nyújtott. A nyolcvannégy esztendősről matróna, tarka ékességgel ősz fején..! Födetlen vállakkal és repülő viganóval..! A daliás lengyel herceg karjai közt..! Ahogy a "lapockás" táncot járják..!

Micsoda megcsúfolása természetnek és az aggkori méltóságnak! S be gyűlöletes ez a vén asszony, aki hajlott kora ellenére is így szökdécselhet, míg az ő cserélt szerepe: ülni s az ajkait marni!

A keserűség megint előntötte. Az ingerelte legjobban, hogy kárpótlásul nevetségesnek sem bélyegezhette magában a vetélytársát. Mert bármilyen fiatalos köntösbe bujt az anyakirálynő, akármilyen korához illetlen dologba fogott, gyarlóságain mégis valami olyan fejedelmi grandezza tűzött keresztül, mely elnémította környezetének ítéletét s amit nem lehetett tőle elvitatni, sem pedig utánozni nem lehetett.

Ugyan mi a titka? És hogy üthetne léket mégis azon a tekintélyen, mely mélyen lenyomja az övét? Hogy kellene megtörni azt a friss fiatalosságot, mely egy végevárhatatlan hosszú élet állandó háttérbeszoríttatásaival fenyegeti őt?

Ez a kérdés motoszkált egyre a fejében.

És hányszor fog még így forrongani, anélkül hogy megoldást találna..!

Tehetetlenségének gondolata szinte megszedítette. Egy percre lehunyta szemét.

Arra nyitotta föl, hogy valaki ott áll előtte.

Garay volt, a nádor.

A nagy, komoly ember figyelő gyöngédséggel nézett föl rá.

- Palatinus...! - lehelte neki remegő ajkai közül, eszmélkedőn. - Kíván valamit?

- Úgy véltem - vonult aggodalmas redőkbe a férfi homloka - ha fölséged bár alacsony állapotomnak csekély volta szerint is, táncot parancsolt volna osztani nekem, mint szokás... De ím, renuntiálok.

- S ez... miért?

- Fölséged mintha kornyadoznék. Darab ideje ügyelem.

Erzsébet megijedt.

Ha egyszer úgysem és senkisé sem segíthet rajta..!

Csak nem nyujtott ő itt valami siralmas látványt?

Összeszedte magát és egyenesen megkérdezte:

- Oly fölöttébb-igen rútnak és töretettnek látszom tán lenni, itt a sok virulás közt?

- Fölséged..! - botlott hátra Garay a pusztai föltevésre. - Ahol fölséged floreál, a legjava virág is csak holmi kerti ültetményzámba mehet!

- Az is lehet ám tetszetős! - oldódott a fagy Erzsébet szíve körül.

S szeméből egy aggodalmas, - félig kihívó, félig gúnyos pillantás érte Garayt.

De az állta a sarát!

Legyintett csupán az ellenvetésre.

- Fölséged kellemei bámítók és mellyreütők! Senki asszonyával egybe nem vethetők. Tündérnéké hallatik tán efféléknek lenni..! No, csak azt beszéllem, kit mindenki beszél s a leghímesebb rózsák is lankadozhatnak - tette hozzá utóbb mentegetőzve, amiért nyers katonatempóval ilyen tisztán arcbamondta a királynénak véleményét.

De ez egyáltalán nem haragudott.

Sőt igen kegyelmesen bólított:

- Köszönjük a kigyelmed jobbágyi komplementumjait, bár érdemteleneket, uram! Az iránt sem tartunk ellenkezést most már, hogy elfogott biz' a kerengés e pogány melegben. Nem is megyek a táncba. Hanem azért sem féltetnie nem kell, sem innét el nem távoztatom. Fő-rang kigyelmed s maradjon közöttünk, hogy itt-ott szót válthassunk.

Nagy kitüntetés volt!

Garay keményvonalú, szép barna arcát el is öntötte a fény.

Karjára vetette palástjának uszályát és felhaladt a lépcsőn. Erzsébet pedig hátradült trónusán.

Nem ok nélkül esett, hogy olyan kurtára szakította a dolgot a nádorral, bár jóleséssel hallgatta bókjait, melyek újult önbizalommal töltötték el! Azonban - míg beszélgetésük tartott s ő egyre az előttük lejtő anyósán kalandoztatta szemét - egyszercsak váratlanul megtalálta a megoldást arra a kínzó kérdésre, mely annyi áttöprengett éjszakát szerzett eddig neki s melyet még az előbb is reménytelenül megoldhatatlannak tartott.

Hogy ez eszébe nem jutott már régen!

Mikor pedig olyan egyszerű..!

Valósággal föléledt a gondolatra. A levegő megszűnt vibrálni szeme előtt. A felezett arcok lassan megint kiteljesültek. Agya mindjobban kitisztult és ha főfájása nem is állt el egészen, de legalább nem kábította többé.

Világosan átlátta hogy mit kell tennie, tervszerűen, napról napra, hogy elérje célját s azon keresztül talán egy másik mégnagyobbat, míg végre - igenis! - letaposhatja anyósának lázító fölényét, elnyűheti szívós fiatalosságát és elfoglalhatja azt a helyet, mely mind koránál, mind pedig királynéi és hitvesi állapotánál fogva egyedül őt illeti.

Egy gúnyos mosolygással búcsút vett Jelizaveta képétől s fölpezsdült élénkséggel hajolt Liesl, a császári özvegy felé:

- Ha eljárták, fölségeden a sor, szeretett nővérünk! - mondta, túlzott előzékenysége mögül azt számítgatva: vajon hogy lőhetne egy nyilat ennek az ellenlábásának is..!

A nagy szőke felfigyelt.

- Kivel táncolok? - kérdezte apró pillaverdesések közt.

- Hogyan..! Hát nem közlette udvarmesterünk?

- ... azaz hogy: igen. Csak elfeledém - mutatta meg harminckét egészséges fogát a leendő anyatárs.

És ábrándosan tette hozzá:

- Oly luxuriosus itt minden! Drágaságoknak forgatagja..!
Míveltségnek, csínnak ritkánlátott értése..! Sípok! Ékes
dudaszó! Lánysoromat hozza eszembe, mikor még magam
is - - -

- ... köztünk élt! - csapott közbe Erzsébet mohón. -
Dorottyával, a bulgár királylánnyal, meg fölséged urának
elsőbb asszonyával, a schweidnitzi Annával együtt!

No, végre elhelyezett egy csípést!

De korán örült, mert visszakapta.

- Margit hercegnővel egyaránt, kit meg fölséged férjura
ösmert első asszonyául s fölöttébb igen kedvellett! -
válaszolt Liesl, bár inkább megbolygatott emlékezetének
nyomása alatt, együgyűségből, mint szándékolt
rosszmájúságból.

S mélyet sóhajtott rá:

- Haj bizon, szép vala gyermekségünk, királyné
asszonyom! Kit ha visszasírnánk imitt-amott, nem lenne
csuda! De hagyján! - intett. - Táncosomat tudnom lenne
most az első. Ha kegyeskednék - - -

- Észben ugyan nem tartogattam, hanem lássam kinek
dolga! - vetette félre fejét Erzsébet, színleg
szolgálatkészen, valójában azonban gögre fakadva és
kudarcán fölszisszenve. - Palatinus! Hol a palatinus?

- Imhol vagyok, fölség!

A királyné Lieslre mutatott.

- Ha mondaná - - -!

Már mondta.

Aztán vigasztalólag tette utána:

- Igaz, nem éppen fölöttébb tetszetős Ziemowit herceg úr, de jó főnemzetség s annál derekabb táncos! Láme..! Observállá figyelmünket s jődögél is!

Liesl szinte sajnálta.

Egészségtől pattanó két érett szőlőszeme alig palástolt ébredéssel álldogált Garayn.

Be sem igen várta, míg ez a hallótávolságból visszavonul.

Jó németes és fejedelemnői szemérmertlenséggel csettintett oda Erzsébetnek:

- Nagy fő-legény ám ez a fölségtek palatinussa-őki gyelme! Kit fölséged helyében én bezzeg..! Zablán fogva, kurtán hozzám tartanék s így-úgy okon még egy kis nádméztül se nagyon tiltogatnék! Perszehát..! Más nekem, özvegyül! Fölségednek azonban élő s szerelmes ura vagyon!

Nem is álmodta volna, hogy milyen kegyetlenséget művelt éppen ezzel az utolsó helyreigazításával! A titkon vérző legfájóbb pontján sebezte meg - s ezúttal igazán ártatlanul

- a királynét, aki hosszú ideje már csak névleg tarthatta magát Anjoui Lajos hitvesének...

Erzsébet egész elhalványult a váratlan ütestől.

- Jobbágyom s szolgám Garay, nem pedig vérkergetőm! A magyar udvarnál különben sem szokás a ki- s bejáró! Ez nem feslett Wienna, fajtalan Prága s nem is latorkodó Páris! - készült most nyíltan lerontani a császárnéra.

De percekbe telt, míg össze tudta szedni lélekjelenlétét.

Akkorra pedig elkésett.

A zene elhallgatott a karzaton. Az első tánc befejeződött. Árgusszemű porkolábja - az anyakirályné - fölvonult László herceggel a dobogóra.

A két táncos a trónszékek háttérében váltotta egymást. Kölcsönösen lovagi bókot cseréltek s azzal Ziemowit ott is seperte zártujjú tenyérrel a gáláns körívet Liesl előtt.

A császárné nehézkesen felkelt, párat botlott előbb szoknyájának csipkeprémezésében s indult.

Olyan esetlen képet nyújtott lehibbanó járásával, rengő csípeivel és kocsonyázó kebleivel, hogy Erzsébet önkéntelenül felkacagott és ezzel szerencsésen túl is adott az elgömbült kedvén.

*

Lent a teremben ezalatt mozgás támadt. Urak, hölgyek, fölkeltek helyeikről s hosszú, váltakozó rendet álltak egymással szemben.

A bál telibe fordult. A dobok halk és unszólo döbbenésekkel jelezték a kezdést. A muzsikusok aztán rágyújtottak a kicsit jajongó, de mélyén ritmikusan lüktető és annál vérpezsdítőbb "*süveges*" tánc zenéjére.

Süvegesnek azért nevezték ezt a játékot, mert - férfi - süveggel kezében nyitotta. Föltartotta feje fölé s úgy negédeskedett, andalgott, majd meg ingerkedett és bomlott, hol alatta, hol vele. Eleintén csak egyedül lejtett a két szemközti sorban fölállt, többi táncos közt. Mikor azonban betelt a magakelletésével - vagy mikor úgy adódott legváratlanabban - hirtelen megtoppant kiszemelt táncosnője előtt és odaingerkedett neki süvegével. Csalogatta, édesgette, járatta utána, sorok előtt-mögött, párok közt bujkálva, mígnem az ügyes kezecskéknek sikerült egyszer mégis elkapni a csalétket. Akkor a győztes hölgy - kegyelme jeléül - táncot adott legyőzöttjének s aztán egyedül fogva a csalogatásba, új párt választott.

Az udvarmester, simontornyai Laczkffy - egyébként főlovászmester is - ma estére Zámbo Miklós kincstartónak osztotta a kezdést. Persze főállapotára ügyelt s nem a külsejére! Mert ennek alapján ugyan aligha lehetett volna legények javának mondani az ötven dér csipte, temérdek, hasba-vállas férfiút! Hozzá rézsút hátraeső, merev sörtehajjal benőtt homloka volt ökigyelmének s apró hunyorgó szemei, melyek élénk és ravasz tekintettel úszkáltak jobbra-balra. De hát a méltósága, no meg a

drágaságokkal rakott dolmánya, sokat szépített és sokat takart is rajta...

Valami hosszasan nem járta egyedül. Mihamar megizzadt s csepegő veritéke nagyban veszélyeztetvén kiboruló ékes torokhímjét, egy-kettőre erdélyi vajdáné asszonyom, a csinos Lossonczy Telekdy Anna előtt termett. Ahogy lehetett, megfogatta magát.

A nyúlánk Anna sok éljent aratott szép különtáncával. Hanem a választása sem volt éppen rossz! A Zovárd-nembeli, bölcsi Zudar Istvánra esett az, a király ifjú és dali főkomornyikjára.

Hát ezt csak tetszés szerint választották! De ő már nem tehetette ugyanazt. Udvari hivatalos ember lévén, neki parancsban adták ki a hölgyét. Másképp kinek is jutott volna eszébe Szepesi Jakab országbíró úr feleségével, Heczem asszonnyal - ezzel a vén rizsporos zsákkal - táncba rázkódni? Pedig az anyakirályné fő udvarló dámája nem árulhatott petrezselymet!

No, nézte szegény úr, hogy mielőbb átjátssza süvegét a szederjes kezeknek s azzal lerakta gondját.

Utánuk azonban bizvást elnémulhatott a fojtott nevetgélés. A most következő párokon a legbírálóbb szemeknek is föl kellett fényleniök. Az Ostolya-nembeli Stiborici Stibor trencsényi főispán - a "Vág ura", ahogy roppant dominiumai miatt nevezték - a maga lengyelesen tobzódó fényűzésében, harminchárom évének teli virágzásában, igazán fölséges képet nyújtott. Még az a kis társaság is

fölfigyelt rá, mely pedig épp azért vonult a karzatot tartó oszlopok közé, hogy a táncolók bohóságaiba bele ne sodródjék. Tudós magiszterekből, tollforgatókból, historikusokból, bölcselőkből, doktorokból s más ilyen főkomolyságú urakból verődött össze ez a kis csapat. A király nagy súlyt helyezett rájuk. Ha idejéből telt, szívesen jelent meg köztük, sőt olykor vitáikba is beleereszkedett.

A társaság középpontjában Kaplay Dömötör, őfelsége kancellárja állt. Magas, nyugodt tartású, méltóságos tekintetű aggastyán volt, olyan homlokkal, melyen láttatlanban is ottérződött a tudomány jegye. Mályvaszín bársonynadrágot, ugyanolyan dolmányt és pávatollprémes, aranytaréjos föveget, - hozzá sarkantyús kordovánlábbelit viselt. Ha nincs vállán a földigérő hermelines "kápa" s mellén az ékköves kereszt, a kor szokásához képest ugyan senki sem sejthetné benne az Egyház jegyesét! Pedig fejedelmi rangot hordott e minőségében, lévén övenerabilitása: az esztergami érsek s Lajos király közbenjárása folytán, a pápa jóvoltából, Magyarország legelső kinevezett bíbornoka. Azonban jogi, politikai és diplomáciai tudásának rangja sem maradt az Egyházé mögött.

Szomszédja - Alsáni Bálint - szintén nagy személyiség számba ment, úgylis mint pécsi püspök, úgylis mint az ugyanott virágzó Universitas bölcs-hírű kancellárja. Most kissé félrevonult, látszólag mintha a közfigyelemben osztoznék, de valójában inkább hogy a macsói bán - Horváthy János - közeléből kijusson. Ez az ember nem tartozott közjük s nem is szenvedhette, sem természet szerint, főképp nem azonban testvére - Pál - a zágrábi

püspök miatt. Riválisa és szüntelen áskálódó ellenlábasa volt az!

A szót Apród János - a király kedvenc történetírója és személyi titkárja - egyébként küküllei főesperes, ragadta magához.

Figyelmeztetőleg vont a teremnek háttal, neki szembenálló, kicsiny, csontosfejű férfi talárisát:

- Fra Stephanus de Insula! Véllem hogy kár elszalasztani..!
Lehet kiválóságod a milanoi, meg a toulonsi főiskola első licentandusa, párisinak is fő-fő praelectálója, de ilyen ott sem mindennap láthat!

A tudósok komoly szemmel nézdegélték a szép lengyelt.

Még Pál úr - a bencés testvérek pannonthalmi kormányzója - sem állhatta meg tetszetős fejcsóválás nélkül. Csak azt sajnálta forró magyar szíve szerint, hogy ez a remekbiformált ember tizenöt esztendő apród-kora óta és mostanig kivívott magyar főállapota ellenére sem tudott igazi gyökeret verni ebben a földben.

- Kár, kár! - sóhajtott. - Láthatnám vaj' kenyeres híveink közt..!

- Bizony! S ki tőlünk szívogatja erejét: szokásinkat és virtussainkat is vönné át, ez lenne illő! - helyeselt neki a historikus, elgondolkodott orcával.

Makrai Benedek - a prágai, majd párisi és páduai egyetemek bölcséleti magistere - hasonló véleményen leledzett.

- Feleséget is "odatúlról" hozott! - legyintett kissé bosszúsan. - Pólyák módra Dobrochnának nevezi, pedig legalább - bevett deák mód szerint - Benignának híjhatná! Hogy már se így ne lenne, se úgy!

- Hallom, nyikkanni se tud magyarul az asszony?

- Gyermekei sem! - tüzesedett a magister. - Elmondhatjuk *inter nos* uraim és szerelmes barátim, hogy polyák biz' a Vág ura őnagysága, az ő szíve gyökeréig!

- No, no! Ennyire tán mégse rútoljuk! - látta helyénvalónak a bencés pártulfogni a jelen nem lévő. - Lelkünkben jár itt azt is tisztán megmondani, hogy cselekedeteit véve, azért jól ügyködik a magyarnak Stibor ispány uram! Mert fajtánk sem vitézkedhetett volna nála különben őfelsége oldalán, a velencei s bolgár hadjáratokban!

A bántódott honfiak azonban már túlságosan belekeserítették egymást az elégtelenségbe.

- Eh! Lengyel kalandor! - költetlenkedék Kolozsváry Miklósfia György, egy javakorú és jóképű, de feltűnően nagy és nyerskezű uraság, aki testvérével, a hasonlókép vörös és cserzettmarkú Mártonnal együtt támogatta az oszlopot.

Atyjuk szellemi örökébe lépve, képfaragó művészek voltak mind a ketten s azoknak sem akármilyenek, mert nevüket a Magyar Birodalmon túl is szárnyára vette már a hír. Együttjártak mindig és összetartottak s Márton most is nyomban a testvére erősítésére sietett.

- Hatalmaskodó, zenebonás úrnak hallatik lenni Stibor! - tódította. - Kit a jobbágyain és főkép asszonyállatjain tett bánásáról beszélnek, álmomban is távoztatnám s engedem a füleknek! Superveniála ugyan egyszer nálam, képének megfaragtatása felől, de - ebmarta disznószüvette! - menjen csak polyákhhoz!

A bencés igyekezett jóságosan tréfára fordítani a dolgot.

- Valld be nó, öcsém és sohase szégyelld! Követének foglalatossága miatt indítottad biz' följebb az orrod!

- Hát... Mitagadás...! - pirult el a művész. - Udvarló bolondját, ama bitang Beczkót küldé hozzám, nyű megegye helyén!

- Ilyen gőgöt tenni magyar úron s hozzá artifex emberen!
- igyekezett legott pártot teremteni röstelkedő testvérenek György úr.

És unszolólag nézett körül.

Onnan kapott azonban választ, honnan nem is várta.

A vitatkozókhoz új csapat szegődött. Négyőjük idegennek látszott s az is volt. De az ötödik - a vezető - magyar uraság és nyomban megértője a villongásnak.

- "*Quam ferus et vere ferrus ille fuit!*" Már a régi római költő is megmondta, Gyurka öcsém! Egyebet mint jó szablyát, hiába is keresnek Stiborban magnificentiáitok! - húzta föl szemöldökét s vele feje bőrét, mely azzal a sajátossággal bírt, hogy egész tarkójáig tudta továbbítani az arcvonások minden mozdulását.

Lukács óbudai prépost volt, a tervbevett budai új egyetem kiszemelt korlátnok.

Sorban mutogatta be a szárnya alá vett külföldi vendégeket s ezzel szerencsésen lángját is koppantotta a vitának.

A figyelem a jövevényekre fordult.

És méltán!

Elsőjüket - Monaci Lőrincet, egy barnaképű és szép fehér fogait villogtató uraságot - nem kisebb megbízó, mint a velencei Signoria küldötte a mai örömnünpre. De jött volna küldetlenül is, mint ez a nyomban latinra forduló beszélgetésből kitűnt! Mert követi állapotán és velencei nótáriusságán kívül még a múzsákkal is szoros barátságot tartott s igen szerette volna valahára közlőrl is látni Európa legendáshírű, legnagyobb királyát, kiről - - - egy szép vereset nyomta a begyét. Népének közlékeny módján mindjárt ki is hirdette, hogy igazi humanista

szellemben, csillagképpel fogja hasonlítani Ludovicus Magnust, népét pedig titánokkal, kik az egész világ hódolatára méltók.

A tudósok büszke szerénykedéssel hallgatták Monacit. Meg is szorongatták a híres olasz poéta kezét, hogy csak úgy ragadozott tőle az öt ujja!

De társának, Allegretti Jakab forleii költőnek is kijutott. Ez meg egy ódától terhesen támoalgott itt a vakító napkeleti fényben s csupán azt fájlalta, amért szakszerű magyarázatot nem adhatott tüstént harmadik társuknak arról az újszerű formáról, melyen Lajos király dicsőítését meg akarta írni. Ez a kékszemű, lenhajú ember azonban - Suchemwirt Péter - sem olaszul, sem latinul nem értett, lévén osztrák származású felnémet az Istenadta s a német udvar költője. A teuton gög, mely semmi más nyelvtudást nem tart szükségesnek a sajátján kívül, most bezzeg bosszút állt rajta! Kézzel-lábbal igyekezett hát pótolni a fogyatékoságát. Hanem azért a magyar urak így is megértették hogy rímes címerszöveg-költő legyen valójában és most az Anjou-címer liliomairól készül egy remeke.

Megéljenezték Paulo Pál zárai patricius, történetíróval együtt, akit már többször láttak az udvarnál s szerettek is, előkelő modoráért éppúgy, mint világos koponyájáért.

A teremben ezalatt folyt tovább a tánc. Carara Katalin padovai hercegnő - Frangepán István büszke szép neje - általános tetszést aratott. De a másik Frangepán gróf, János felesége - Anna - sem maradt le sógornője mögött,

sem külseje, sem rangja szerint! Ez meg VII. Majnhárd görcei uralkodó gróf leánya volt s annyi fölséggel illegette fehérszőke szépségét Bebek Imre horvát-dalmata bán karjai közt, hogy a két Kolozsvár testvér markában mindjárt megmozdult a láthatatlan véső.

Rajtuk kívül azonban itt tündököltek a többi országnagyok is, nagyrészt. Valamennyi palotás nagyasszony, kisasszony, - nagy és kisbemenetű dáma, - órási hölgyek, - sőt a külföldi követek is elöljáró dolguknak tartották megjelenni. Franciák, lengyelek, oroszok, - németalföldi, spanyol, balkáni küldöttek és velencések: színpompás foltokban hullámoztak a pálcás-ifjak körül, akik pazar vertarany tálakon hűtő italokat kezdtek felszolgálni a teremben.

Csak három lélek volt itt, kiket gazdagságnak és ízlésnek ez az álomforgataga el nem ragadott. Ezek szívét nem érintette sem vetélkedés, sem kíváncsiság, sem érdek, - sem egy is azokból a mohó törekvésekből, melyek egyike, vagy másika minden más szívet megilletett itt most, szárnyával.

Mire a királyné az aranyarkantyús vitézek és Szent György lovagok fogadásával is elkészült, egyszerre a terem jobb sarka felé fordult. Bíborbaldachin alatt bóbiskoló apródfiúcskák közt, megpillantotta a nap tulajdonképpeni, de mindenkitől elfelejtett hőseit...

Hárman voltak s mind a három: gyermek. Két leány, egy fiúcska. A lányoknak ő volt az anyjuk s most hirtelen szívébe markolt, hogy milyen elhagyatottak és sápadtak.

Az erőltetett mosolygás lehalványult arcáról.

Önváddal teli, sőt e percben ellenszenvéről is megfélemedkezve, fordult anyósa felé:

- Nézze a mi kis Máriánkat, anyám! Már csak két nagy szem, az ártatlan! Hedvig is majd eldül. Beszélleniök, mozdulniuk sem szabad! Nem lenne elég a maradásbul? Tenne tám fölséged valamely dispositiot..!

- Zsigmond még ugyan ürge s ő a vendég! - válaszolt Jelizaveta, igyekeztén mindjárt kezdettől visszaverni azt a rejtett kísérletet, mely szórakozásának félbeszakítására irányult. - Meg aztán, - tette hozzá egy kis negédes tokát eresztve - az egeres táncra el is ígérköztem országbíró urammal, önagyságával..!

- S ha a kicsinyek közben nyilvánágosan elalszanak..? - nyilallt vissza egyrohammal Erzsébetbe a gyűlölet.

Hát ebben volt valami! És minthogy ez anyakirálynő kényesen féltette udvarát minden oly eseménytől, mely a zavarnak, vagy nevetségnek csak egy parányát engedte volna hozzáférközni, egy kis sóhajtással meg is adta magát végül.

Bevárta míg a császári özvegy visszatér a táncból, aztán jelt intett az udvar visszavonulására.

A muzsikások pezsgőütemű köszöntőre zendítettek. A meghívott nép reverendába hajolt s a nevelőik közt haladó

királyi gyermekektől követve, az uralkodócsalád ezzel átengedte vendégeinek a mulatás színterét.

VI.

Azzal a felszabadulását célzó elhatározással, melyre Erzsébet az est folyamán jutott, az életét nyomasztó tehernek egy tekintélyes része szakadt le a lelkéről. De még korántsem jelentette azt, hogy minden gyötrelmétől megmenekült volna!

Sőt!

Ami most várt rá - anyai minőségében - kétségtelenül egyik leghatalmasabb próbája volt a szívének.

Az Európaszerte dívó szokás szerint, az írott jegyességi szerződésnek vitathatatlan nyomatékot kellett adni...

Okos asszony léte a királyné jól tudta ugyan, hogy tízesztendőös lánykájának kopulációja a tizenkétéves császári sarjjal nem egyéb komoly tartalom nélküli formaságnál, sőt hogy egybeadásuk kánonjogi érvénnyel sem bír. Most mégis mardosó fájdalmat érzett a gondolatra, hogy Mária fejletlen, angyalszúzi kis testét egy idegen figyermek reggelig tartó közelségének átengedje. Hiába ment keresztül már kétszer ezen a torturán egy évvel fiatalabb lánykája, Hedvig által, kit legutóbb is pár hónapja, másodízben kellett Lipót osztrák herceg fiacskájának, Vilmosnak hálótársul átbecsátania!

Azért csak megremegett a közeledő eseményektől és könnyek fojtogatták a torkát. De iparkodott bánatát elpalástolni és magában egyre fölszabadulásának fogadalmát ismételve, hagyta hogy anyósa cselekedjék.

A gyermekek nászi pompával fölékesített, közös hálótermébe érve, Jelizaveta nem is késlekedett. Eltávolította a szolgálattevő kamarásurfiakat, palotáslánykákat s a dajkán kívül minden idegent. Helyt mutatott a két anyatársnőnek és legott elébeintette a kis mátkákat.

Tekintete a szokott derűvel nyugodott unokáján - Márián - aki lesütött szemmel és szorongva állt meg előtte.

A lányka nem volt éppen szép gyermeknek mondható. Ehez túlságosan hirtelen nőtt s tartása kissé meg is hajolt. Azonkívül a gyermekszépségeknél megkövetelt gömbölyűségeknek s a fehér és rózsás színek bájos keverékének is híjján szűkölködött. Szikár vállai, sovány és lapos lábszárai inkább fúsan hatottak s hozzá barnasápadtságú arcát is túlerősen dominálta a húsosan fejlett orr. Mindezek ellenére azonban valami olyan megkapó szelídség, olyan ártatlan bizakodás és mindenre kész engedelmesség áradt ki törékeny kis lényéből, hogy sokkal vonzóbb lett általuk, mintha csupán csak szép lett volna. Akire komoly, bársonyospillantású dióbarna szemét egyszer is ráemelte, annak szíve mélyéig hatott ez a folyvást esdeni látszó tekintet s ellenállhatatlan kedvet érzett a barnafürtös fejecskét megsímogatni.

Jelizaveta sem vehette ki magát a vonzás alól.

Rizspor-szederjes kezét ráhelyezve a gyermek asszonyos főköttőjére, intézte hozzá az ilyenkor szokásos kérdéseket:

- Fenség, tudja-e hogy mi nap ez a mai?
- Tudom, - felelt szinte öreges-komolyan azonnal a lányka.
- Nos, hát akkor beszélje elő nekünk!

Mária lebocsátotta hosszú pilláit, mintha bentről akarná olvasni a napok óta magolva tanult leckét:

- Azon végzések szerint, kik a magos császári Házzal végeztetnek és köttetnek, ma vagyon kopulációm fennkölt jegyestársammal, Zsigmond úrral, római szentbirodalmi főkameráriussal, Csehország örökössével, őfenségével...

- Vigyázzunk! Valami kimaradt.

A lányka felnyitotta szemét.

Elpirult.

Aztán sietős lélegzettel lehelte hozzá:

- Igen..! Luxemburg örökösse!
- Úgy, úgy! - bólított kenetteljesen Jelizaveta, inkább a karosszéke két oldalán helytfoglaló anyatársnők, mint Mária felé. - Meglássá s jól megtudja kedvesem, hogy ezentúl még álmából ébresztve is mondhasa őfenségének

összes titulussait! Csak így hordozhatja majd méltóképp őket! No! Most pedig fönséged, Zsigmond..!

Az oldalt feszes tartásban álló fiucskához fordult szavaival.

A tetszésnek egy palástolhatatlan villanása futott keresztül arcán.

Ami szépség és kellem unokájából hiányzott, az mind sokszorosán megvolt ebben a nagyratárt kékszemű, aranyfürtös fiúban. Tartása délceg, mint egy kis katonáé. Tagjai formásak. Teste csupa élet, csupa izom. Domború homlokán s ahogy az állát fölszegte, meglepő értelmesség és öntudatosság érződött. Látszott, hogy bár nem elsőszülött fia a négyszer házasodott IV. Károly császárnak, mégis uralkodásra nevelték s hogy ez a nevelés nem veszett kárba. Egyetlen hiba nélkül azonnal megfelelt a hozzá is intézett kérdésre, mely után most már a két anyára került a sor.

Fölkeltek és egybefonták a kis jegyesek kezét.

- Utánam s Bogiszláv nagyatyja után, jámbor pomerániai vért örökölt fenséged, fiam. Éljen békességben fennkölt mátkájával s szeresse őt - szólalt meg elsőnek Liesl, minden marconasága ellenére most mégis megremegő hangon. - Ezbéli állapotukban is öfönségét mindennemű immunitásokban, majdan határoknak birodalmiban, feje fennállásáig megtartsa és confirmálja. Szent Valentin napján szültem fönségedet s keresztségben nevét Szent Zsigmond burgund vértanú-királyfi után adtuk. Viselje

szem előtt példájukat s ha Isten Özszentsége elbocsájtja előtte, meg ne kísértse, - ne útálja meg az ő gondja viselését! Ez légyen intésem s anyai hagyomásom.

A nagy markos kéz kicsit még ott vesztegelt a szőke gyermek jobbján. De különösképp most sem nagynak, sem markosnak nem látszott. Sőt olyan könnyűnek és érzékenynek tűnt fel, mintha megolvadt alabástromból lett volna.

Aztán Liesl félrefordult és lopva megtörülte a szemét.

Átadta a szót Erzsébetnek.

A királyné arcán vonaglás futott keresztül. Lelke ellentétes érzések közt hányódott. A császárné meleg szavai meghatották. Másrészt azonban anyai nagyratörése sarkalta s égett benne a sértődöttség, amiért leánya sorsát nélküle határozták el.

Végezetül mégis ez az érzése győzött.

Jelizavetára pillantott és megszólalt ő is:

- Nem ilyen-olyan csepredék fönséged s fejedelmi személyek közt is jó rangot tartó! Nagy birodalmak várományos királya, bár nemére gyöngé és korára gyermek. Ezért mikor *perfecta aetasra* jut s eléri, kire neveltük, hogy fejére fődik örökségét, a koronát: viselkedjék Zsigmond úrral, ahogy megillető...

Ő tudta, hogy mit ért ez alatt!

S ajkán elégedett mosolygás jelent meg.

Örült hogy sikerült visszavernie a gyöngeség kísértését.

- A gyermek, - nekem is a gyermekem sorsa az első! - gondolta, ellenállását erősítgetve. - Rangjának, jövő módjának rovására nem nagykeblűsködhettek...

A másik kettő egyébként el sem értette a szavaiban rejlő célzást. Csak a rangban magasabb gyermek rátartó királyanyai intelmének vették és helyénvalónak találták.

A cselekvést Jelizaveta ragadta magához.

Odaintett a vén dajkának:

- Izota, helyezzétek Marenkát Zsigmond herceg mellé! Tegyétek össze őket menyegzői nyoszolyába, hogy hitvestársi öleléseket válthassanak! Adjatok nékiek helyet és fölös alkalmatosságot hogy együtt alhassanak és időzhessenek, mint ez a házasságban egyesülteket megilleti...

A vénasszony alázatos bókra görnyedt.

A fejedelmi anyák kezébe csúszatták fejedelmi ajándékaikat.

Aztán elbúcsúztak gyermekeiktől.

A küszöbről Jelizaveta még egy fénylő pillantást vetett a kicsinyekre.

Tekintetében hajdani emlék villant...

- Haj, haj! - hunyorított jelentőségteljesen. - Az efféle látomány..! Szinte kilopja az álmot az ember szemiből..! No nem?

Erzsébet füle mellett hagyta futni a kérdést. Szeretett volna az anyósa arcába sujtani; oda, ahonnan az a rejtelmes jóslat indult, amittől ő iszonyodott és most vére árán is megváltotta volna ártatlan leánykáját.

De csak azt tehette, hogy kilőjje erre a legszomorúbb órájában is illetlenül pajkoskodó öregasszonyra, kiforralt tervének első nyilát.

Visszaadta hát a mosolyt és látszólag a leggyöngédebb féltéssel mondta:

- Pedig arra az álomra mind nagyobb szüksége vagyon fölségednek!

- Ugyan..! S mért?

- Napok óta figyelem. Hirtelen és igen rokkán, anyám! Tánca sem a régi. Rossz végítül félek, kit Isten távoztasson!

- Gon... Gondolod?

Közben odaértek Jelizaveta lakosztályának küszöbéhez.

- Sajna! - sóhajtott Erzsébet.

És a császárnét utánahúzva, bókolt, sietten visszavonult.

A matróna száján állvamaradt az ő örökös mosolya.

Levegő után kapott, aztán megkövülten, riadtan bámult a szép fekete asszony után.

VII.

Izota felvetette a virágdíszes nyoszolya terítőjét. Feltornyozta a vánkosoakat.

A diktahéjjon gyűrést látott. Másik oldalára fordította hát. A szuperlát függönyét fölvetette és végét odaerősítette az ágy-sátor felső ráámájához.

Mialatt motoszkált, közben folyvást kotyogott a fogatlan szájával. A két gyermek pedig ott állt a szoba közepén és felnőttekéhez hasonló, nehézkes pompájában, idegenül nézegette egymást.

Nem ma találkoztak először. Lajos király akarata szerint a kis Zsigmond már egy éve a magyar udvarban lakott. De míg a házassági szerződés minden vitás pontjára nézve meg nem történt a végleges megegyezés, sem az uralkodó, sem mindenható anyja nem szorgalmazták a kicsinyek összeszoktatását.

Zsigmond úrfi nevelői és mesterei tartották megszállva. Reggel elő kellett vennie viasszal bekent tábláját s a

vesszőt, hogy egész beleokuljon a betűvetésbe. Aztán következtek a hét szabad művészet első részének magisterei és a "*trivium*", - egyelőre csupán három tantárggyal. A grammatika főképp olvasmányokból állt. Retorika a levélírást jelentette. Dialektikában inkább a megfontolt vitatkozásra helyeztek súlyt. Ám a délután órái sem maradtak szabadak! Ez az idő meg a különböző nyelvek gyakorlására kellett. Így a gyermekek legfőljebb kurta órákra s akkor is jobbára csak vásár- és ünnepnapokon lehettek együtt.

De ezekről az együttlétekről sem voltak valami kedves emlékeik. A kicsinyek hajlamai túlságosan különböztek ehez. Zsigmond fiúsan goromba tréfáival inkább félelmet keltett az érzékeny lánykában, aki növekvő idegenkedéssel húzódott félre a döllyfős, hatalmaskodó játszótárustól. Illetlennek és nagyban veszedelmesnek is ítélte magában Zsigmondot, - az viszont őt kiállhatatlan nyafogónak s minden jóízű csínytevésre alkalmatlannak.

Hogy most ilyen váratlanul összezárták őket, az meglepte mind a kettőt s fejletlen kis agyukban mérlegelni kezdték ennek a nagy közösségnek eljöheto eselyeit. Minthogy azonban semmi megállapításra sem sikerült jutniok, az eleven fiúcska hamarosan kifogyott türelméből.

Meggyőződve arról, hogy a dajka figyelmét dolgai tartják lekötve, hátatfordított neki és hosszan kiöltötte rózsaszín nyelvét:

- Me-e-e...

Mária megdöbben és növekvő aggodalommal szemlélte.

Ez - és hogy Izota a benyílóba fordult, előkészíteni az ezüst orcamosó tálakat - arra indította Zsigmondot, hogy a sokatígérő tréfát ne hagyja abba.

Színlelt közömbösséggel elindult, hátamögé került a gyanutlan lánykának és teljes erővel megrántotta annak kétfelé osztott farkcsát.

- Mit málélkods, mafla! - dúcolta meg továbbstátában az öklével is.

Mária fölsivalkodott ijedtében és önkéntelenül a bántalmazó kezekhez kapott.

De legott belátta, hogy illetlen lármát ütnie époly képtelenség, mint az erős fiút visszatorolni. Lebocsátotta hát kezeit s elnedvesülő szemmel, tanácstalanul nézett maga elé.

- Majd fölادlak, ha bántassz! - szüögte, védtelenségének egyetlen, bár nem sokat ígérő fegyveréhez folyamodva. - És azt is megmondom, hogy multkor egy babot akartál a fülembbe dugni!

- Árúkods?

- Én nem árúkodok!

- Te gyáva!

- Én nem vagyok gyáva!

- Csak bögni tudsz!

- Te meg gorombálkodni!

- De fönnségek! Uramteremtőm..!

Izota toppant vissza a szobába.

Rőkönyülten hallotta a szóváltás végét.

- Tám nem fogtok patvarkodni édes mézeim? S épp most, a nászi éccakátokon? - ragadta kéznél, felelőssége tudatában, a csintalan fiút.

- Így, föntség! Várjon itt szépen kis-uram, míg Marenkát levetkeztetem. Későre jár! Ideje nyugonni.

A lánykát meg ezalatt a fehér medvebőrös lócához vonta.

Leült s avatott kézzel kezdte hámozni róla a nehézkes parádé kellékeit.

- Oh..! - dűnnyögött hozzá. - Ha még egy percig kések, egymás szeminek esnek ezek! Kapnék a Dominátul, a véntül..! Tudom egy bizony Istenem! Hát gyerünk nó, ezzel a násfával! Lánc, te is mehetsz! Csak a derékfűzőnek eszibe ne jusson összezsímózkodni! Mert akkor - - -

De ettől nem kellett tartani.

Az ezüstsínór jó szándékot mutatott és szépen engedelmeskedett.

A feszes derék lehullt a törékeny gyermektestről. Aztán a többi felsőholmi is.

Zsigmond szorgos megfigyelés tárgyául tett minden letett darabot. Amit látott, új volt neki és megfogta érdeklődését. Letett arról a tervéről, hogy az ingerkedést folytassa. Szájavégébe dugott ujjal, fénylő tekintettel, mindközelebb ódalgott. Végre egész szorosan ott állt már a pad előtt.

Hirtelen rámutatott a kis lajbira, melyet a dada éppen lehántott védencéről.

- Tik jányok ilyet viseltek? - kérdezte leküzdhetetlen kíváncsisággal.

- Majd még mit..! Nem fiúk orrára való! - rebbent meg oltalmazólag Izota.

De aztán ráésmélve a helyzetre, ellegyintett füle mellett s tovább vetkeztette a kislányt.

- Hát igazis..! - dünnyögött. - Tudhassa..! Mán neki ezentúl - - -!

Mária nem tanúsított vonakodást. Furcsállta ugyan hogy az estéli bontakozása most nem szigorúan négyszemközt történik, ám hogy pirulnia kellene, ezt nem érezte.

Zsigmondot állandóan szem alatt tartva, kilépett alsó gyolcsszoknyácskájából.

- Az ümögöt is levegyük? - kérdezte készségesen.

A dadának azonban nem maradt ideje válaszolni.

Zsigmondból kifakadt a csudálkozás:

- Micsoda silány a lábad! Ni! A karja is..! Tám csont sincsen belül!

- De van!

- De nincs! Rusnya vagy ám, hallod!

- Mán hogy mondhat ilyet, fönséges úrfi! - csóválta fejét a vén kotló. - Csinoskák vagyunk mink! Antul szebbek leszünk! Igaz-e, galambom?

Mária nem felelt. Bántódottan sütötte le szemét.

Látszott rajta, hogy Zsigmond megjegyzése még a hajrángatásnál is jobban megkeserítette.

- Majd megnőlek! Ha én eccer meg fogok nőlni - - -

Nem tudta azonban, hogy milyen hathatós fordulattal végezze a fenyegetőzését.

Elhallgatott hát s mostantól némán és szomorúan várta, míg Izota a másik gyermekkel is elkészül.

De Zsigmonddal nem ment símán a dolog! Az eleven fiú ezer vásottságot talált ki, amivel a vén szolgáló dolgát nehezítse. Először is csak térdenállva engedte kifűzni a salavári cipellőjét. Mikor pedig ez megtörtént, nagy feszegetés után egyszerre olyan könnyen rántotta ki lábát a cipőből, hogy szegény Izota tottyanva ült le a földre. Dolmánykájához nem engedett nyúlni. Csiklandósságát adva okul, végignyargalászt a padot, gonddal vetett ágyat, a szobát és - persze! - végül módját ejtette Mária felborításának is.

Csupán a király-úr ijjesztésével adta meg nagynehezen magát.

- Én megyek a szuperlát felül! - jelentette ki a megföllebbezhetetlen határozat hangján. - Csak ha a sinórt tarthatom, akkor fogok alunni.

Mit tehetett volna szegény cseléd!

Ha ez a békesség ára: ráhagyta.

Fölvonta a galloshéjjú selyemdunyhát a két gyermekre, gyöngéfényű olajmécsest gyújtott a kandelláberek helyén s azzal lebecsátkozott a benyílóban.

Eltökélte: végigvigilálni a nagyjelentőségű éjszakát. De az egésznaplótás-futás halálból kifárasztotta vén csontjait.

Egy-két szusszantás után mély álomba merült.

Éktelen zenebonára riadt föl.

Vélve hogy álma folytatódik, rőkönnyűlten kiáltotta el magát:

- Lauretomi szent Szűz! Kigyulladt a tető! Mindig ugatom, hogy ne járjatok égő szüvétnekkel a padláson, este!

Aztán fölfogta hogy nem a cselédházban van, hanem főméltóságú helyen s erre pillanatok alatt kijózanult.

Átrontott az ünnepi szobába.

- Fönnségek! Fönnségek! - kiáltott. - Lánclobogós...! Mit művel, kisuram! Vesztegjen hé! Eblelkű nagy kanyója! Már hogy ezt ugratja ki a számbul, Uram bocsá...!

Bizony, ijedelmes kép tárult elé.

A szuperlát húzózsínorja leszakítva, függönyöstől. Ágy, mint amit kutyák marcangoltak. Párnák a földön. Dunna fejtől.

Nagyobb baj hogy a menyasszony is a földön feküdt, kézzel-lábbal szétterülve, mint egy kis teknősbéka! Orrocskájából serkedt a vér. Meg volt ijedve halálból, hogy szólni sem tudott mindjárt.

Zsigmondnak annál jobban felvágták a nyelvét!

Támadásra is kész védelmi állásban állt az ágyon s a harsány rívásra fakadó Máriára mutatott:

- Csak párnaháborút jádzottam vele! De kiesett. Én nem tehetek róla!

- Igen! Kilöktél! - bátorodott Mária a dada karjai közt. - Mindig lökött, csak a fülemnél tartott vissza! Mán kétszer kiestem!

No nem..!

Hát Izota belátta, hogy ebből semmi jó sem lesz így. Alvás legkevésbé. S holnap olyan zúzottak lesznek a kicsinyek, hogy lelket sem lehet majd beléjük verni.

Mit tegyen?

Virrasztani képtelen velük. Ha meg elalszik - - -

Megrázta fejét.

Aztán egyet gondolt, takaróba burkolta az elgyötört, álomsúlyos lánykát és rosszaló fejcsóválások közt indult vele kifelé. Nem kellett holmi találkozástól félnie. A királyi népséget is elnyomták a napok óta tartó ünnepségek fáradalmai. Idegen nem járhatott ezen a folyosón, szolgaféle pedig örült, ha alhatott.

Óvatosan benyitott terhével a másik királyi lányka - Hedvig - hálófülkéjébe.

- Erzse! Erzse te..!

Felköltötte dajkatársnőjét.

- Nincs más választásom, - szólt mentegetőzve. - Még kárt tennének egymásban! Mondok, hogy a két lány együtt..! Reggelig. Akkor visszalopjuk Marenykát.

Erzse asszony beleegyezett.

A testvérekét összefektették.

- Nem ébredt? - aggódott a jövevény-dajka.

- Nem hinném. Hedvig jó alvó.

- Ez is így veszkődött Vilmos úrfival a kopulációján?

- Nee! - ingatta tollpelyhes fejét a vendéglátó cseléd. - Eme kettő szép egyességet visel egymással. Galamboknak nyálok futhatna attul, mikor összeeresztettük őket! Karonkózzva aludtak el s fölöttébb ríttak, mikor reggel külön kellették válni.

- Hát belőlük rendes pár lesz! - bólintott némi irigységgel a vénasszony. - Hanem mink ezzel a bestye Zsigmond úrfival, hogy Istenuram bűnömül ne vegye..! Valóságos lator ez! Nem köll ennek illedelmes gyermeki kisdedjáték! Ebtől származott, lette helyén!

A két dada szemöldökét emelgette.

Sóhajtoztak, ásítoztak, aztán elbúcsúztak. Aludni akartak végre ők maguk is.

A csempészkedő végiglábujjhegyelt a szobán. A küszöbről mutogatta, hogy hajnalban visszatér.

De a másik többé nem figyelt rá. Ahogy dereka alatt érezte a padot, azonmód húzta is a csöndest. Így persze azt sem láthatta, hogy rövid veszteglés után mozgolódni kezd a mennyezetes kis ágy.

A két lányka óvatosan felült. Előbb Mária, utána Hedvig.

- Alszol, Buba?

- Nem alszok, csak tettem.

- Én is.

A testvérek boldogan ölelkeztek össze.

- Buba! Bubácskám!

- Marenyka!

- Engedsz faltul?

- Ha mesélsz.

- Mit meséljek?

- Hát - - - izé... Megvolt?

- Micsoda?

- Hát - - - A kopulációtok!

- Meg, - lógatta okos barna fejét Mária, helyezkedés közben. - Csak - tette hozzá - igen rossz az, kopulálnak lenni!

- Mért volna rossz?

- Az embert mindig csípi, meg lökdösi!

- Engem nem csípett Vilmos.

- De Zsigmond, az csíp. Aztán meg úgy körmölt, hogy - - -!

Hamarjában nem jutott eszébe hasonlat.

Legyintett s beérte félmondattal.

Buba ezalatt csöndesen rázogatta szöszke angyalfejét. Bölcs orcával bámult a mécses derengésébe.

- Csípés, körmölés, az nem jár a kopulációval - hirdette ki végül határozatát. - Se lökdölés nincs a Régulákban. Én kétszer kopuláltam, hát tudom. És ha én ottvagyok, nem is hatalak volna! Én ugyan nem félek! Zsigmond őfenségétül se félek! Multkor is mikor meghajigált - - -

No, ez is olyan mondat volt, ami nem szorult kiegészítésre. Emlékezett az esetre mind a két lányka.

A hideget lehelő falak közt, a nagy fehér csillagboltozat alatt, fázósan igazodtak a takaró alá és hallgattak.

Már úgy látszott hogy talán el is aludtak, mikor Hedvig hirtelen csak oldalt fordult.

Harmatos meleg szájjal súgott valamit Mária fülébe.

- Nem? - kérdezte váratlan élenken. - Hát nem furcsa?

A másik felvonta vállával együtt a takarót.

- Én nem tudom hogy ők másfélék lennének, - vallotta be, félig alvásba bódultan - 'sz hallod hogy csak cibált?

- Pedig elhiheted! - hallatszott a párna túlnansó feléről.

Aztán az éjszaka géniusza ráejtette mindkét titkokat bontogató gyermekszemre áldott kezét.

A szegény koraérett kis teremtésekre ráborult a minden-gyermek édes, szúzi álma.

Egy csillag virrasztott ott fön, a magasban. Fénye szelíden állapotodott meg rajtuk, az ólomkarikákba foglalt ablak csillámlemezén keresztül.

*

Az Úrnak 1380.-ik évében, Anjou Mária nászát fehér lapra, fehér íróvesszővel jegyezték be az angyalok...

VIII.

- "Úr Istennek ingyenvaló kegyelméből tartom tíz parancsolatait, Boldogságos Asszonyunknak Glória-mondásával, Szent Lászlónak merő devotiommal. Valaki Krisztusnál nagyobb Istent imádkhat, Máriánál főbb asszonyt asszonyolhat, Szent Lászlónál jelesebb királyt udvarolhat: az árthasson nekem e mai napon. Lévé pedig, hogy ezek aránt hármass biztosságban lakozhatok, én test szerint sárból vött, szegény tetemimet és gyarlandóságokban megszeplősült lelkemet e hármass protektorkodásba esmét beajánlom. Exorálom Ő Felségeket, de másokat is követek, kicsintül fogva nagyokig. Vaj' lenne bocsánat s idvezülés! A háromszor szent † szent † szent † Seregek Uraistene legyen háznagyom! Boldogságos Mária szívem kulcstartója és dicső Szent László úr koronám gyámola s példamutatóm, mind e mai napon, mind a többi láttatlanban szabottakon, - ámen."

Lajos elvégezte szokott reggeli imáját.

Ajkai vágyban megcsókolták a térdeplő ezüst feszületét.

Aztán a király fölkel. Tökéletes béke töltötte el. Ilyen pillanatokban szinte örült a testét sujtoló megpróbáltatásoknak, s nagy erőt érzett a még eljövendők elviseléséhez.

Nem akart ma kedvezni ennek a porból-lelt testnek s ezáltal az ima kegyelmében megfogyatkozni. Azért intett Le Guennek is, hogy csak tegye félre a balzsamos edényt, melyben sérelmes tagjainak kenőcsét tartogatták.

Öltözésnek látott. És Olivier, aki pontosan ismerte ura szokásait, némán segédkezett neki.

Lajos ma nem öltött fejedelmi pompát. Minden dísz nélkül való, mogyoróbarna karasia-posztó gunyát hozatott elő, ugyanolyan sarúkkal és síma gyolcs álladzó kendővel. Olyanfajta ténykedéseinél, amilyenre most készült, szívesebben tanúsított egyszerűséget.

Mindössze egy tárgy volt, melyben öltözéke más közönséges emberekétől eltért. A kesztyű. Házon kívül általában viselték ugyan, ő azonban háznál, szobában is megkövetelte és nélküle nem járt soha. Minden nap újat vett fel s újnál a régít elégették. De ezt sem fényűzésből tette, mint ahogy talán környezete gondolta. Egész más okból. Rajta kívül egyedül Olivier tudta, hogy miért.

Most is ott állt, ezüsttálcán prezentálva egy kézfej körül aranycsipkével prémezett, tetején gyöngyökkel kivarrott, hattyúbőrből szabott készletet.

Lajos azonban rápillantott és tagadólag intett.

- A barna cinnadoffot, - mondta.

Ez volt a legegyszerűbb.

Felöltötte és megállt hálózata közepén.

- A füstölőt! - szólt befejezőleg.

E nélkül sem hagyta el soha belső teremt.

A füstől, mely lakosztálya környékét átjárta, természetesen tudomást kellett hogy szerezzen az udvar. De megint csak királyi hódolatköveteléssel magyarázta a különben már meg is szokott tényt, hogy őfelsége napi munkájának kezdete előtt: megtemjénezteti magát. Irigyei - ha talán akadtak is - nem merték érte megszólalni. Rajongói meg - kik közé az egész tíz-országra és három tengerre terjedő birodalom számított - Lajos hatalmas egyéniségét méltán megilletőnek ítélték a szokást, azzal együtt, hogy Urukhoz három lépésnél közelebb senki sem hatolhatott, sem székét, dolgait kézzel nem illethette, sem pedig belső lakosztályába be nem léphetett. Sőt titkon büszkélkedtek is a derék magyar urak királyuknak e cézári szertartásaival, melyek a kor felfakadó humanista szellemébe jól beleillettek.

Megtörténvén a gyantagolyócskák elégetése is, Lajos nem időzött tovább. Végighaladt az egybenyitott fogadótermeken s átment abba a szálába, melyet itt-tartózkodásának napjaira - már előzetesen - tanácskozó teremmé alakítottak át.

A két főnemesi ajtónálló - Liszkay Pál és Kóroghy István - azzal a megilletődött tisztelettel tárta ki előtte az ajtó szárnyait, melyet Lajos személye mindenkor felköltött, bárhol és bárkik közt jelent is meg.

A király beléptével az ajtót megint betették.

A két főúr a hosszú tanácskozó asztalhoz sietett, mely mellett már egy sereg más országos előkelőség állt, várakozólag.

A királyi rendes tanács tagjai voltak. Az ő összességük pótolta azt a fogyatékossgot, melyet egyetlenül lehetett volna talán felroni a nagy uralkodó kormányzatának, hogy - tudniillik - félretéve az ősi alkotmányos szokást: nem tartott országgyűléseket.

Valamikor uralkodása elején estek is hangok erről s akadtak akik keseregtek előtte, amiért lengyel országgal törvénylátóbban bánik, mint velük.

Lajos azonban csak fölpillantott a hárkálókra és ily kérdést tón, bús-szeliden:

- Lennétek-e lengyelek, lengyel királyi székhely nélkül? Krakóban nem irígyelhetik-e Budát? Házamat, magamat: hol tartogatom? S nem exequálom-é minden kívánságtokat s javaitokat, így is? Bizony meg ne kötözzetek, kezeimet meg ne pántoljátok jó uraim és szerelmes barátim! Mert jól meglássátok, hogy így nagyobbakat mívelhetek néktek, mintha csak annyit mívelnék, kit nékem előírnátok!

A kérelmezők szemébe felszökött a könny.

Kiéreztek királyuk szavaiból szívének forró magyarságát, jóvoltukra való égedelmes törekvését és nem zaklatták

többé. A gyermeki bizalom, melyet a nép hatalmassá tévő - s szinte a bibliai patriárka-atyákra emlékeztető - uralkodója iránt táplált, még ezt a sarkalatos jogain esett súlyos csorbát is elfelejtette. A nemzet kiszolgáltatta kebeléből az országgyűlést pótló tanács tagjait s ezek most mély meghajlással köszöntötték elnöklő fejüket.

Lajos komoly arccal viszonzta az üdvözlést.

Helyet foglalt és engedélyt intett erre tanácsosainak is, akik rangjuk sorrendjében követték példáját.

Elsőnek Garay Miklós nádor bocsátkozott le helyére. Éppúgy mint a király, mára őkegyelme is megvált külső ékességeitől. Símaszövésű fekete sályaposztó öltönyt hordott, övig érő felszer-dolmánnyal, - lószőrfonású övvel s hozzájuk fél lábszárig érő kordoványcsizmákkal. De jól illett neki ez a komoly egyszerűség. Csak még inkább előemelte büszke férfiasságát, magas alakjának sugár növést. Nem az a jelenség volt, akit általában szépnek szokás nevezni. Kissé mindig borongós homlokán és szigorú ajkai körül azonban annyi nemes egyenesség és tiszta emberi érzés tükrözött, hogy személyes érintkezésben még ellenségeit is elnémította velük. No igaz, hogy hátmögött aztán annál elkeseredettebben agyarkodtak ellene!

Sorban utána Kaplay Dömötör, a király galambószhajú főpap-kancellárja következett, szintén egyszerű fahéjjszínű talárisban. A Traunál vitézkedő Széchy Miklós tisztjét is ő vette át, valamint senescallus uramét - simontornyai Laczkffyét - akit ceremoniamesteri

elfoglaltsága most távoltartott. Három szavazatot jelentett hát ő egymaga! De nem kellett tartani a hatalmaskodásától. A higgadt bölcsességű, síma modorú bíboros-érsek mindig a békés megoldások hívének bizonyult.

Hogy ő elfoglalta helyét, a két tárnokmester - királyi és királynéi -: Zámbó Miklós és Bebek György, szinte egyazon pillanatban bocsátkoztak székekre, ami csendes mosolyra fakasztotta a többi jelenlévőt. Ismerték azt a vetélkedést mely a két főember közt villongott, kik közül az egyik a királyi, - másik a királyénál királyibb asszonyszolgálat címén vitatta magának az elsőséget. A kor nőtisztelő lovagi szelleme meghagyta nekik a lehetőséget erre a mérkőzésre, melyet ők meg is ragadtak, minden kínálkozó alkalommal.

Kettejük közül Bebek urat lehetett vonzóbb jelenségnek mondani, míg a pöfeteg Zámbó Miklós apró szemei körött bujkált valami ravaszkodó vonás, ami nem tett kedvező hatást a szemlélőre. Azt az idegenkedést, melyet külseje keltett, egyébként híre is megerősíteni látszott. Mint az ország legfőbb zsidóbírája ellen, gyakran érkezett az udvarhoz suttogás, mely különféle jogtalan nyereszkezdésekről, sőt embertelenségekről is regélt. Szerencsétlenségére azonban a mindenféle rendszabályokkal úgyis keservesen sujtott Gettónak, a Szombathelyi Kapu környéke, - a vár köré szorult két Zsidó-utca és a Szent György tér túlságosan távol estek a királyi udvartól, ha nem is valóságban, de szellemiekben annál inkább. Zámbó Miklós pedig mindig talált valami

hathatós módot, hogy az ellene fölmerülő panaszokat ijedt némaságba fojtsa.

A két kincstartó után ismét kettős méltóság foglalt helyet. Az Ákos-nembeli pelsőczi Bebek Imre s a Zovárd-nembeli bölcsi Zudar Péter. Mindkettő horvát-dalmata bán, a megosztott fontos hivatalban. Péter bán emellett még a királyi pohárnoki tisztséget is viselte.

Ennek a két száraz, mogorva uraságnak állandóan gondterhelt volt az ábrázata. Gyakran váltott türelmetlen tekintetükből nyilvánvalólag kitűnt, hogy lekicsinyelnek minden oly ügyet, mely az ő felelősségteljes hatáskörükön kívül állt.

Erdélyi vajda uram - Lossonczy László - azonban még ettől a temérdek komolyságtól, sőt Szepesy Jakab országbíró dohos szomszédságától sem hagyta elnyomni derűs kedvét. Persze, nála mindig csöndös volt otthon a háztáj! Erdély az ő országgal bár szoros belső egységű, ám mégis egész sajátos állapota mellett, távol a békés fölszín alatt titkon egyre feszegető délszláv kérdésektől, vígan virágozhatott s élhette az ő tudományos ínyességekben boldog világát.

Meg is látszott a világát-élés László úr szép pirosra szívtott orrán s ama tréfás hangon, melyen a legországosabb ügyekről is úgy szokott szólni, mintha pohárköszöntőt tartana. A király azonban nem neheztelt hívére ezért. Ellenkezőleg. A gyakran igensúlyos felelősségű tanakodások közepett, Lossonczy jelentette számára a

humor oázisát. Nem egyszer tódította is a vajdából kifakadó és egyébként sohasem tiszteletlen tréfákat.

Rajta kívül - mert a nemesi assessorok nagyszámú megyei seregletét bajos, de meg háromszáztól hétszáz aranyforintig menő fizetésük mellett költséges is lett volna ide begyűjteni - már csak Kapolyi János orosz igazgató, Apród János szekretárius és Horváthy János macsói bán következtek.

*

Mikor mind elfészkelődött s a köhécselés is elült, hivatala után Liszkay Pál főajtónállót illette meg a szó.

- Öfelsége nevében - mondta - köszöntöm az ország báróit és főnagyjait. Isten kegyelme rajtunk! Ne tévesszék magnificentiáitok a szükséges csöndös állapotot, kit ha tévesztenének, könnyen in errorem eshetnénk. Egyébaránt azt is vegyék észbe, hogy öfelsége nemcsak engedi, hanem fölöttébb kívánja is minden egyes hozzászólását a sessio dolgaihoz s minden hozzánk illő úri-tisztességes dolgokhoz. Valahol valakik ellenkezésbe jutnának az ő opinioikban, ezt ugyan sértésnek ne vegyék s viadalra ne fokadjonak. A legszigorúbb titkosságot pedig keményen megőrizzük. Ajtón kívül ne zúgjuk az utcát azokról, melyeket a belső tanács megbeszéllett.

Szerepét végezvén, Liszkay lebecsátkozott.

Minden szem a királyra fordult. Várták szavait.

Lajos halk, de férfiasan zöngő hangon - mely olyan volt, mint a koboz mélyhúrjának zsongása - ezeket mondotta:

- Immár második sarjadékát nemzetségemnek - Máriát - kisdedgyermeki korában elköpüláltam. Szükség comprehenziójában lennie kigyelmeiteknek, hogy erre micsodás ok indított. Nem más, hanem hogy időben telnek napjaim s lelkemben jár előkészítenem magamat a megoszláshoz. Holtom lettén is azonban nem akarom az országot bizonytalanságokban hagyni, hanem elrendezve akarom azt hagyni minden örökségi kérdésekben, hogy utánam is secure megállhasson. Ezokáért Hedvig lányomat Vilmos karantán hercegfi úrral szánom Magyarország trónusába, emezeket meg Lengyelország koronájába. Így mind Piast, mind Habsburg, mind luxemburgi régtől-eredett kívánság teljesül s nem szakad majd országimra a rossz szomszédság rákfenéje.

Lajos derengő kék szeme kibocsátott egy kis kékes felhőt.

Aztán tovább fűzte:

- A Hedvig felől tett választásom okát circiter ösmerik kegyelmeitek. Nem más az, hanem egy jó kardra való támaszkodás. Jövendő apatársam, Lipót herceg úr, legderekabb katonafejedelem ma talán az egész földrészen. Ha eget nem is verdes hatalma, vitézségével jó tútor lehet baj esetén. Ami följebb Mária lányom mátkáját illeti - - -

Itt megint fölpillantott.

Tudta, hogy olyan ponthoz ért, mely mindenkit egyformán érdekelt és hogy választása olyan természetű volt, melyet bár a köz szankcionált, de mélyében meg nem érthetett.

Valamivel nyomatékosabban függesztette hát hozzá:

- Tisztán megmondom, hogy Zsigmond hercegen én nem kaptam semmiért, hanem főképpen kaptam rajta pápa öszentsége közbenjárása miatt. Utolsó legyek, ki az országot külbefolyásnak átbecsássa! Mégis, nagy habok hányási után abba állapodtam, hogy in profundum: igaza van öszentségének! Köztem és boldogult ipam, IV. Károly császár úr közt békétlenségek adódtak. Pántolódtunk. Egymásra haddal estünk. Pedig hogy legyen ilyen, hogy szomszédos keresztény fejedelmek egymás vérért bocsássák, mikor keletről pogány kezek egyre orcátlanabbul emelgetik a félholdat? A törökbaj maholnap rántörhet. Kell hogy akkor legalább nyugat felé legyen szövetségesünk, kiben megakaszzkodhassunk s magunkat vigore assecurálhassuk! Mert jól meglássák kegyelmeitek, hogy valamikor lator török megindul, az nem másképp indul, hanem egyenesen reánk. Értésül vették-e ezeket uraim? S ha nem, valakinek homály maradt az ő elméjében - bár ellenkezés is - ezt nekünk tisztán megmondja. Én szabadságot adok kérdezni.

Az urak egymásra tekintettek. Nézték hogy él-e valaki az engedéllyel.

De csak az egy Horváthy János mozdult.

Sűrűn hunyorogva köhécselt a királyi felszabadításra.

- Egyvalami..! - szólalt meg végül, kicsit vonakodva. -
Nem tudhatom, hogy lenne ez lehető, holott - - -

- Csak ki vele! Bátran, macsói bán uram!

- ... úgy vélem, Zsigmond urfi Kázmér lengyel király
dédunokája'...

- Faktum. Hátoztán!

- Mária hercegkisasszony pedig fölséged fennkölt
anyjának unokája.

- Nem is kigyelmedé! - vakkant föl erdélyi vajda uram,
közderültségre.

Lajos szája is mosolyra vonult.

De azért késedelem nélkül válaszolt:

- Mindezek jól tudvalévők. Talál benne fönnakadnivalót
kigyelmed?

- Csupán hogy ugyanazon Kázmér fölséged fennkölt
anyjának testvére s ezokon a gyermekek a negyedfokú
vérség állapotában vannak, ami az összeházasodást - - -

- Nullo modo nem zárja ki! - csapott közbe váratlanul egy
érces katonás hang.

A tanácsosok arraforgolódtak.

Garay nádor volt a közbeszóló.

S mialatt szigorú tekintetével visszalötte Horváthy durcás pillantását, már bontotta is a kezében hozott pergamentekercset.

- Ime a pápai dispensatio! - felelt. - Tán nem hitte kigyelmed, hogy ezzel ne lett volna aki törődjék? S akkor mire tartana az ország palatinust?

A két férfi egy pillanatig összehorgolt tekintettel nézegette egymást.

Aztán Horváthy ellegyintett a füle mögött.

- Vagy úgy..! - dünnyögte, látszólag teljes meggyőzőttséggel. - Akkor hát semmit sem szóltam.

Nem. De annál többet gondolt! És ha lehetne pusztá gondolattal ölni, Garay Miklós most holtan terül el ott a székén.

Két napon belül másodszor pörkölt Horváthy orra alá, aki egyébként sem szívelte őt!

Hej, nem hagyja ezt a mirigyes ember megtorlatlanul!

Egyelőre azonban hidegre tette a dühét és Garay is visszarejtette a pergament a tokba.

A tanács más ügyekre tért át.

A király részletes jelentést kért előbb az erdélyi, majd az orosz vajdától, a kezük alatt álló részek dolgai felől. De minthogy sem itt, sem a kisebb bánóságok igazgatói részéről nem merült fel különösebb nyugtalanító körülmény, mihamarabb ezen a ponton is túlhaladt. Arra a tárgyra terelte a tanácsot, mely az ország jelenlegi állapotában egyedül tarthatott számot komoly megbeszélésre.

- Bebek Imre uram! - fordult a térdein türelmetlenül doboló horvát-dalmát bánhoz. - Meghagyjuk, hogy a délről való dolgoknak állapotát nekünk intimálná s minket azok megoldására inducálna!

A bán nem várt két engedelmet.

Megkönnyebbült pillantást váltva bán-társával, Zudar Péterrel, legott felállt és hozzákezdett:

- Felséges úr és nemes lovag uraim! Hírem jüve róla, hogy a most folyó esztendő Szent György havának 21-ik napján, szentséges urunk, VI. Orbán pápa, Johanna nápolyi királyasszonyt trónjából kipusztította. Vélem hogy e hír őfelségénél alább még aligha jöve a fülekbe.

Jól gondolta.

Látszott ez a tanácsurak felélénkült orcáin s azon, ahogy kérdőleg a király felé tekintettek.

Lajos nyugodtan adott vissza minden pillantást. Majd mikor a meglepődés moraja elült, ismét odaintett a bánnak.

- Megálljunk, Bebek uram! Bár ez a hír nagy súllyal ponderál, nem jó, hogy vele kezdjük. Kit-kit az ő dolgai nemigen engednek ily szép számban a tanácsba bejárni, mint ahogy most történt. Tehát az szóm és parancsom, hogy a déli ügyeket retrospective, kezdetüktől fogva adnája itten elő.

Ott javasolta megfogni annál az eseménynél, mely nemcsak Magyarországot, hanem az egész keresztény világot is érzékenyen érintette. Az egyházszakadásnál, amit ez a feslett életű koronás némbor - férjének, András királyfinak gaz legyilkoltatója - támasztott a világ jámbor hívői közt.

Lajos hangja szokatlanul kemény és éles lett ezeknél a szavaknál. Különben sápadt arca is fölhevült. Látszott rajta, hogy az idő még a mai napig sem gyógyította be azt a sebet, melyet ifjú szép öccsének gyalázatos megöletése ütött testvéri szívére. Hiába volt a nápolyi büntető hadjárat, mely - életében egyszer - a kegyetlenkedés határáig ragadtatta és pápai átokkal is végződött. Sem a kitöltött bosszú, sem az egyházi feloldozás nem tudták a fájó emléket eltörölni. Aversa - a szörnyű események színhelye - örökre átkozott, gyilkosságra bujtó sógorasszonya, Johanna pedig gyűlöletes maradt lelke mélyén.

Nem is engedte vissza mindjárt a szót Bebek Imrének, hanem elborult hangon ő maga kezdett magyarázatba:

- Ötvenedik évét éli ez a hajdútáncos, koronás puttana! Öcsémet beértve, három férjet nyűtt. Mégis, sem kora, sem bűnének emlékeztetje, sem népe, vagy a pápa rosszalása észretéríteni nem elegendők. Mesterkedései tartanak tovább. Négy esztendeje negyedik férjet választott s minőt..! Itáliának még alsóbb állapotú asszonyai is, urokul el nem fogadják vala!

- Braunschweigi Ottó! - bólított bele a kis szünetbe Zudar Péter bán.

- Tudjuk! - sóhajtott az ősz bíboros-érsek, Kaplay Dömötör.

- Jöttment zsoldos, ki gyermekségétől béren szolgál Itáliában! - fortyogott Kapolyi, az orosz igazgató.

Sőt még a jámbor szekretárius - Apród János uram - is haragba gurult.

- Ilyen gyalázat! Meg van mocskolva az egész lovagvilág! Az egész magas rokonság! Anjou Károly nemzetsége teuton vérrel elegyedik! Károlyé! Aki leverte a Manfrédokat, Conradinokat és ebrúdon távoztatta Itáliából a németet!

- Hja, fiatal ménre vágyik a vén kabla is! - huncutkodott Lossonczy.

De a megbotránkozásban ezúttal elpuffant a tréfája.

Az urak izgultak.

Még a nádor vasszobor-arca is megpirult kissé, ahogy mondta:

- A firenzei köztársaság levelit tartjuk. Maga is infámiának nyilatkozza ezt a házasságot, tudós magister Collutio, a humanismus jeles doktorának tollával! Négy esztendő sem elég ezt a fertelmeskedést elfelejteni!

Nem ám! Főkép, mert a gyilkoshírű botránykirályné azóta csak újabb tápot adott a felháborodásnak!

Érezvén, hogy eb-erkölcsű személyének legveszedelmesebb ellenségét természetsszerűleg a minden téren tisztogató VI. Orbán pápában - Szent Péter utódjában - kell rettegnie, nem átalotta a pápaság kérdésében is visszavonást szítani. Feltűzelte a pápa olasz származása miatt kelletlenkedő francia bíborosokat. Sikerült is kivinnie, hogy - egy-két esztendeje - ezek a törvényes egyházfő választását semmisnek nyilvánítsák és új conclaveban Róbert genfi bíborost válasszák meg.

Ez sem elég!

Johanna székhelyet is biztosított VII. Kelemen ellenpápának, aki beszállt Castello Dell'Uovo szigetvárába, mely aztán ugyanolyan hajmeresztő kicsapongások színhelye lőn, mint a királyasszonyi örömtanya.

Bebek Imre bán szemöldöke szigorúan összeráncolódott, mikor - a királytól visszanyert szavával élve - ehez a ponthoz ért.

- De nem nőhetnek a fák az égig! - sujtott le, becsületes szíve haragjában. - Mert a hitbéli s földi hatalmasok zenebonaságai, mint tűzre csordított olaj ömledtek ki a nyomorult népre és kigyújták benne a szent harag hevét. Jó uraim, nemes lovagok: Isten sepreje elkezdte munkálni! Nápoly nyílt rebellióra fakadt és főpásztorunk eblelkű bitorlójának előbb Gaetába, onnan Avignonba költöztek menekülnie, a pártütő bíborosokkal egyaránt. Őszentsége kiközösíté őket, Johannával együtt s most mihozzánk fordul.

- Melléállunk! - dördült Liszkay.

- Lovagi kardomra: ottleszünk! - zúdult mellére Kóroghynak is az ökle csomója.

- Itthon Isten s fölséges király-nagymesterünk végzésiből úgyis rendben szénánk! Országunk sohasem hallaték ilyen bőviben lenni! A magyar lovagi szív pedig nem felejtí, hogy a Madonnának ajálott nemzet vagyunk! - csillant Dömötör kancellár aggastyánszeme, ifjúi hévvel.

S látszott, hogy bármikor ő maga is kész egy kis kopjatörésre.

Kapolyi orosz igazgató a hadak állapotát tette szóvá.

Oly nagy volt a sereg - ha felült - hogy inkább már arra kellett vigyázni, nehogy több katonát állítsanak az urak, mint amennyi a földmunkák szempontjából okos! Mert mióta a régi korhadt hadi rendszert eltörülték s helyette a birtok arányában, - az urak személyes vezérkedése és házi

zászlaja alatt való, külön banda-seregek rendszerét behozták: nagy lett a vetélkedés! Titkon minden lovagúr arra vágyott, hogy a nyugati minta szerint divatbajött szép, fosztányos-köpenyes «beszélő címerekből» egyet elnyerhessen. (Hej, ügyes Anjou-kezek játszottak a magyar lélek instrumentumán!)

Erdélyi vajda uramba nem is fért a lelkesedés.

Vígan kurjantott:

- Cignea cantioja legyen a vén hattyúnak a braunschweigi zsoldossal való bűgadozása! Ráeresztünk egy-két-tíz banderiumocskát s megmejjesztjük három napon belül, forróvíz nélkül is! Úri szavamra! Szálljon fölséged a hadak elejébe s én beállítom mind a székelyimet! Szász-székeimet is behozom! Egymagunk Erdély, tenagyságaitok nélkül is, vállaljuk! Úgyis bőrünk reped már a nagy hízásban!

Lajos kedvvel figyelte a fölpezsdülő vetélkedést.

Minden újabb ajánlatnál világosodott egy emelettel homlokának márványpalotája. A mult emlékein elkomorodott arca kisímult és megenyhült.

Hanem azért mégis leintette az ajánlkozást.

Visszavette a szót:

- Csak lassan a testtel, bárók-uraimék! - mondta. - Nekem elég volt negyven-egynehány, - meg egy nápolyi hadjárat!

Aversánál bal lábomba a nyíl, kit Laczkffy Están másodmagával, tizenkét rántással alig bírt kigyomlálni! Meg az átvészelt pestis, meg a zólyomi vadászat az ő huszonhárom medvemarásával, meg a többit engedem a füleknek! Nem rugódozhatok már, mint illo tempore! De nincs is most erre szükség. Ime, mit kegyelmetek még nem érthetnek..! Pápa superveniál nálam, segíteném meg atyámfiát, Durazzói Károly öméltóságát, hogy Johanna helyiben a nápolyi trónt elfoglalhassa. Szerelmes öcsém ugyan még ifjú, hanem itt udvarunknál neveltettük kicsinségétől s ha ez a lovagi nevelés szégyent nem hoz - mint reméljük - elégnék tartom, ha neki az engedelmet megadjuk. Esküdjék föl, hogy új állapotában Háznak jövőendő királysarjait háborítani nem fogja, aztán bár vágja ki magának a nápolyi trónját, karddal. Én ráruházom valahány jogomat, kivel az Anjou-nemzetség Sicilia fölött bír. Használja föl azt a hadi népemet, mely a Velence, Nápoly és Pádova miatt lett ügyekben úgyis Itália földjén áll s fogjon munkába, in nomine Dei! Kérem, egyezünk-e ebben a dologban?

Az urak - bár lehültek kissé harci kedvükben - de azért készségesen adták be szavazataikat. Tudták, hogy Lajos mindig és mindenben elsőül az ország érdekét tartja szem előtt.

Már csupán a részletkérdésekre szorítkoztak.

- Pénzt nem küldünk-e az ifjú trónfoglaló lovagnak? - világosodtak fel Horváthy különben setét orcái, olyan szokatlan fénnel, hogy az urak egy percig szinte meglepődve néztek rá.

- Zámbo Miklós tárnokmester majd ad javallatot! -
bólintott a király.

Ez meg is történt és oly forma szerint, hogy küldjön
őfelsége hitellevelet az ifjú rokonnak, nehogy a hatalmas
belső beruházások folytán most némileg megcsappant
kincstár a készpénzkiadásnak kárát lássa.

A javaslat fölött napirendre tértek.

Még a hitellevelet összegének és az átszármaztató
személyének kijelölése maradt hátra.

Százezer aranyforint kölcsön mellett történt a döntés.

- Követünkül pedig - - -

S Lajos átpillantott az urakon.

Tekintete Horváthy Jánoson akadt meg.

Hogy most olyan tündöklő volt ez az egyébként mogorva
férfi-arc és mert szeméből mintha titkos vágyakozást vélt
volna kiolvashatni, ez kedvre hangolta a királyt.

Odaintett.

- ... macsói bán, nemes Horváthy Jánost küldjük. Hogy
meg a bánága otthon addig kardalészában ne maradjon,
Liszkey Pál uram, szálljon alá kigyelmed Macsóba,
procurálni!

- Isten áldja a királyt! - tört ki Horváthyból az öröm.

- Isten áldja az egy közönséges Egyház-aklot, Magyarországot és miattuk való ügyködésünket! - válaszolt Lajos.

Mindenki értette, hogy a sessio mai munkája ezzel le is zárult s a tanács befejeződött.

Az országbárok megvárták, míg őfelsége fölkel, aztán sorfaluk közt, lelkes éljenzés közepett, kibocsátották maguk közül.

- Mely agy és micsoda magyar szív! - ingatta fejét Apród János titkár. - Látszik, hogy a nagyanyai mag kárba nem veszett! Honültető Árpád vére kiütözik! Ami idegen meg szorult őfelségébe: Capet Hugó faja s jó faj! Valahová kiüresült európai trónusokba kerültek ezek, érdekeiket mindeféle népeikének alá tudták teregetni! Amellett, hogy francúzok maradtak s égbe felpökve maguk nyálát - eredetüknek tagadását - orcájukra nem vötték, lettek Nápolyban jó olaszokká, Hispániában spanyol-portugézékké, Britanniában jó ángliusokká, nálunk meg - -

Csak vert egyet pilláival Zámbó Miklós felé, elragadtatása jeléül.

De a kincstartó nem ügyelt. Saját örömét örülte.

- Kecske is, káposzta is..! - hunyorgott. - Adtunk is pénzt Durazzo Károlynak, meg nem is. Mit szól kigyelmed?

Horváthy Jánoshoz intézte szavait.

Történetesen azonban ő sem talált halló fülekre.

János bánnak is külön ügye volt.

- Igazán királynak termett! - suttogta, delejezett tekintettel bámulva maga elé. - Vitéz is, ifjú is - - -

- De hát kire vél nagyságod?

- Durazzoi Károlyra, a jövőendő nápolyi királyra! - lobbant Horváthy mélyenülő szeme. - Majd meglássák, micsodás ember az! Meglátja még az ország! Meg, az egész világ!

- No, ez tisztára megbolondult! - vont vállat a kincstartó.

És dörögve lépett odább:

- Nyáladék kölyökért hevülni, ahol Nagy Lajos hinti a fényt..!

Kardot kötött s a többiek nyomában, ő is elhagyta a termet.

IX.

Alig ért lakosztályáig a király, máris látogatót jelentettek neki.

Tudós magister Radlicza János volt a jövevény. Lajos kérelmére a francia király választotta ki legjobb orvosai közül s küldte el hozzá. Budáról irányították Nagyszombatba.

Őfelsége legott visszafordult hálójának küszöbéről. Antekamerájában helyeztette le a karosszékét. Itt akarta fogadni az új doktort.

Intett:

- Bocsásd be, Olivier!

A rövid várakozás alatt a türelmetlenségnek egy nála egész szokatlan kifejezése tükröződött arcán. Halk és öntudatlan, tompa kis torokhangokat hallatott.

Szeme az ajtóra feszült.

Aztán egyetlen pillantással fogta föl a belépő, negyvenes éveinek kezdetén sejthető, magas alakú férfit.

Az elégedettségnek egy kurta fölélénkülése futott át rajta.

Bólintott és csupán az illem legszűkebb formáságaira engedve időt a jövevénynek, azonnal kérdéseket intézett hozzá:

- A montpelieri híres orvosi iskola tanítványa, úgy-e, illustrissime?

- Előbb tanítványa, majd tudora, - hangzott a nyugodt és öntudatos válasz.

- Úgy írják, lengyel eredetű?

- Kalisz vidékéről, lengyel nemesi szülőktől származom, - szólalt meg egyszerre magyarul és hajolt meg könnyedén a doktor. - Mi lengyelek - - -

A király elérte.

A forgalmas szomszédságban javarészt tudtak magyarul.

Hát ő is abbahagyta a latint.

- No, derék! - mondta elismeréssel. - Eggyel több ok örülnöm, ha elfogadja szolgálatomat.

- Hivatásomban jár a genus hominum mindennemű szenvedései ellen harcolnom! És ha fölséged panaszai mélyszántatúak, mint hiszem - - -

- Bizony, - lélegzett mélyet Lajos, észre sem véve, hogy Radlicza nem adózott külön bókkal az ő fejedelmi személyének, hanem csak általánosságban, «emberi szenvedésekről» beszélt.

- Igen, - ismételte. - Vannak panaszaim s ezek koránt sem gyermeki kisdednyögdcisések! De hát - - - Honnan supponálja kigyelmed erős mivoltjukat?

- Fölség, doktort több-kevésbbé beteg ember hí csupán! -
tért ki csendes tréfával az orvos az egyenes válasz elől.

Lajos fürkészőleg ráncolta szemöldökét.

- Lát talán valami jelt? - tudakolta.

- Bátorkodom majd közleni, ha előbb engedelmével
megvizsgáltam fölségedet.

- Csakhogy ez nem olyan fölöttébb-igen egyszerű! -
emelkedék intésre Lajos kesztyűs keze. - Házamnál
szokás, hogy mielőtt orvost fogadnék, annak előbb szabott
követelményeknek kell magát alávetnie. Elsőbben is - - -

A mester érdeklődve figyelt.

Egy percre találkozott a tekintetük.

S az orvos szemét nem kerülte ki, hogy Lajos túlsietten
kapta vissza pillantását.

Mintha zavart vett volna észre a király nézésében..!?

Az ő arca annál határozottabb kifejezést öltött.

Lajos folytatta:

- Elsőbben is obligálnia kell magát, hogy rajtam kívül más
beteget nem gyámolít.

- Elfogadom.

- Más doktori renden lévő személyekkel nem tanakodik.
- Elfogadom.
- ... barátságokat nem köt.
- Elfogadom.
- Vendégeket nem lát.
- Elvállalom.
- Palotámban lakik és... egyedül!!
- Eddig is könyveimben temetkező rideglegény voltam, felség! Afféle: "*homo per se*..." A kíváncsi nem ütődik nehézségembe.
- De, - jelent meg Lajos szemében ismét az előbbi könnyű zavar - lelkemben jár megmondanom, hogy ez a követelés: szigorú..! Fölöttébb szigorú! Igen - fűzte tovább most már megszilárdult tekintettel - igazából szinte a rabsággal egyetérő! Mert illustrissime a palotámat, bár környezetemet is, el sem hagyhatná. Őrségem kigyelmedé is... Ezen felül pedig esküt kell tennie, kitől ha legkisebben is eltávolodnék - - - Életéről sem felelhetnék többé. Hát jól gondolja meg nemes uram!
- Radlicza másodszor hajolt meg.
- Fölség, máris határoztam.

- Eszerint marad.

- Köteles hódolattal közlöm, hogy a föltételeket nem fogadhatom el.

- Hogyan..! - lepődött meg kissé Lajos, akit életében először ért visszautasítás.

A professzor nyugodtan mosolygott.

- Úgy, hogy ha fölséged pusztá férfiúi ígéretnek nem, - akkor az eskümnek sem hihetne. Pro secundo: mert halálos fenyegetésnek terhén szolgálnom: férhetetlennek érezném fölséged s a magam dignitásával is. Én, uram, nem hatalmaskodás alatt, hanem állapotommal járó úri-böcsületes kötelmem-tudásomban kívántam kéztől lenni! S nem oly aránt parancsra, semmint szeretetből. Lévén pedig - - -

- Nos!

A király szeme fénylett.

János mester állta.

Előbbre jött.

- Felsőged odatúlról, messziről hozatott, - folytatta csöndes, részletező hanghordozással. - Nyilván, mert ajánlottak. De még nyilvánban, mivel instinctive bízott tudásomhoz. Már pedig király nem tévedhet! Főképp nem olyan, mint fölséged hallatik lenni! Akkor meg ha ezek

mind így vannak, fejem ottan üttesse felséged! Mert akkor nekem talán máris oly figyeléseket kelle eszközölnöm, kikért efféle jár s ni, még bizon simpliciter hallgatást sem fogadtam!

Lajos képedezett is, meg föl is derült.

Aztán csak a derültség mellett maradt.

- Adta kevély lengyele! - csóválta fejét. - S nó, még hozzá csavaros eszű, nagy fő perfortató is..! De: jó. Vagyon igazság abban, melyet mondott. Ahol bizalmatlansággal jönnek rám, helyében talán szintúgy... Szóval: ez rendben!

- Fölséged..?

- Kedves nékem a kigyelmed szabad beszédje, lovagra valló gondolkodása. Elállok az eskü mellől, halál-záradékkal. Beérem nemesi szavával s emberemnek tartom.

- Én meg esküszöm uram, hogy mától utolsó leheletemig, titkok legcsekélyebb kizúgása s minden kikötés nélkül, egész fölségedé vagyok. Úgy segítsen engem három személy egy-bizony Isten!

Ez megint nagykeblű és lengyeles volt.

A két férfi pillantása ismét kereszteződött.

Most azonban egész más valami rejlett a mélyén, mint az eddigieknek! Megtelt a kölcsönös tetszés és vonzás

bensőségével. Mintha mind a ketten arra eszméltek volna, hogy már hosszú esztendők óta ismerik egymást s mintha ez a régi ismeretség telve volna a legbizalomgerjesztőbb tapasztalatokkal és kölcsönös becsüléssel... Szinte a barátsággal volt határos.

Lajos meghatottan bólintott új hívére:

- Köszönöm, uram! És köszönöm azt is, hogy meggyőzött. Szeretem az elmeéllel párosult bátorságot, kinek - hol lehet - szívesen engedek. Királyok is csak test szerint vagyunk s egyaránt porból levénk! Mostantól hát lelkem Isten, - tetemeimnek állapota pedig a kigyelmed keze közt..! Mától fogva orvosunkká vesszük. Azaz - - - Mert még egy dolgot kell tisztába raknunk itten..!

- Hallgatom, fölség!

Lajos arra utalt, hogy a legkorlátozatlanabb szabadság ellenére is, melyet új alattvalójának nyújtani kívánt, annak élete - - - talán mégsem volna biztonságban! Lehetnek fegyverek, bárdok, melyeket nem a királyi őrség keze forgat; melyek - - - nem is láthatók! De melyek azért nemkevésbé lesujthatnak az orvosra, hivatása közben..!

- Fölséged némely nyavalyák contagiosus voltára céloz!

- Úgyvan, - felelt Lajos egyszerűen.

S nyíltan megmondta, hogy oka van tartani bajának ilyen természetétől. Megkedvelte új emberét. És épp e rokonérzésnél fogva - igen, most már úgy vélte - jobb is,

ha önként fölmenti szolgálata alól és eltávolítja környezetéből.

Magister Johannes azonban csak állt nyugodt-komolyan.

Mikor a király bevégezte szavait, ráemelte higgadt kék szemét.

- Fölség, - felelt - talán túl is bátorságosnak fog hatni, kit most mondandó vagyok! De én azért mégis kimondom! Ahogy nem készíthetett senki oly esküvésre, melyet nem kívántam tenni, úgy föl sem oldozhat, bár király is alóla, ha egyszer saját szántómból tettem. Én már fölséged híve vagyok s ezen többé nem változtathatunk.

Egyébként sietett a megnyugtatóssal.

Nemcsupán nemes ember volt, hanem a Szent Lázár rend lovagja is azonkívül. Ama rendé, melyet II. Damase pápa fundált, - melynek nagymestere is csak egy különös bajjal fertőzött beteg lehet s melynek számos lazaretuma működött ma Franciaországban.

- Nekem magamnak is vala gondomra egy ily lazaretumom...

- Kigyelmed ígyhát nem tart - - -?

- Semmitől!

- Úgy akkor vizsgáljon meg és segítsen minket Isten!

Lajos felhagyott a vonakodással.

Beszólította Oliviert s fölállt.

- Vetkeztessél!

Le Guen nekilátott.

Mialatt egymásután szabadította ki urát öltözetéből, Radlicza figyelmesen nézte. Legfőképp a homlokát és fülcimpáit nézte. Majd a kezeit.

Iromba fejű, cingár-karú, lábú, nem valami tetszetős legény volt ez az Olivier. Arca fakó, földesbarna színű, mogorva és különösképpen mozgástalan. Homlokán - a két szemöldök közt - olajosan fénylett és táblákban fölemelkedett a bőr. A kis kerek kiemelkedéseket mély haránt-árkocskák választották el egymástól. Ettől olyan lett a derék Olivier arckifejezése, mintha folyvást töprengne valamin; vagy: mintha az oroszán arckifejezését utánozná. Füle szokottnál nagyobb és lefüggő cimpájú. Ruhákkal babráló kezei - annak ujjai - karomszerűleg kissé meggömbültek. De azért meglepő ügyesen bánt velük! Igaz, hogy bármivel foglalatoskodott, azt mindig erősen szem alatt tartotta.

A magister bólintott és lélegzett egy mélyet.

Becsukta szemét. Mintha ezzel is jobban tudná figyelni, amit most figyelni kívánt: a vén szolga beszédét, melyet a segédkezés közben folytatott.

Érdesen és rekedten hatott ez a hang.

S János mester megint csak rábólintott.

Aztán a királyhoz lépett, aki - lepleitől immár megszabadultan - kiküldte inasát.

- Kegyeskedjék válaszolni néhány kérdésemre, fölség!

- Várjuk s felelünk.

- Minémű alkalmatlanságokat érzett bajának elein?

- Mintha ólomkő ült volna rám. Én, aki ötvennyolc körül való hadjáratot jártam - s vigore! - minden jó ok nélkül egyszerre dermengő lettem.

- Kedvetlen?

- Dixi! Egész az aluszékonyságig! Nem ízledt ennem, bár java-szakácsokat és új főajánlatú kóstoló mestereket hozattam is. A digestiom - - -

- Tudvalévő! Amellett nagy forróságos hevülések! Nem?

- De igen. Ismét másszor az ellenkező. Vett a fagyoskodás, mint valami vén embert! Pedig mindössze negyvennyolc évet számlálok.

- Fájdalmak?

- A tagjaimban. Fölöttébb hasgatók.

- És mennyi ideje lehet ennek?

- Ha jól vesszük - - -

A király arcán látszott, hogy tűnődik: "- Három esztendő?
Annál több!"

- Várjunk csak..!

A mágiszter egyáltalán nem türelmetlenkedett. Hagyta
őfelségét lehúnyt szemmel töprengni. Sőt - - -

Örült is, hogy így fordult.

Észrevétlenül a fal mellé készített füstölőhöz lépett s a
csípővilláját beletartotta a parázsba. Aztán visszatért és
hirtelen, erősen, hozzáértette a tüzes fogót Lajos födetlen
hátához. Oda, a bal lapocka alá...

Egy pillanatig feszülten figyelt.

De amire várt s amit most már egész szívvel kívánt volna
is: nem teljesült.

A király meg sem mozdult.

- Sajnos, sajnos! - hagyta el a tudós ajkát egy hangtalan
sóhaj. - Teljesen érzéketlen...

Hanem azért megpróbált még egy kísérletet.

A király jobb lapockáján egy szinte rajzszerűleg is pontosan ugyanolyan, tallérmagyságú barnás foltocska volt látható, mint a baloldalin.

Gyorsan elővonta a tűt, mely orvosi talárjának fehér torokkihajtóját tartotta összefogva és most ezt a tűt merítette a másik folt közepébe.

Megint várt.

De a hirtelen-fájdalom összerándulása ismét elmaradt.

Lajos csak percek múlva s egész közömbösen nyitotta ki szemét.

- A gyermekek akkor már nagyocskák voltak, - szólt. - Úgy vélem magister, hogy öt esztendő...

- És fölséged íme, mégis derekas erőben! A baj tehát - ebből is látható - bár sokféle nyűgösséggel karonkózik, mégsem veszedelmes, - kerekítette ki a mondatot János mester, egész megváltozott s szinte könnyed hangon.

Lajos rávetette nagy kék szemét.

Majdnem a rémülettel határos öröm, - a reménykedésnek és hálának olyan földöntúli sugárzása lobbant ebben a pillantásban, hogy a magisternek gyorsan el kellett fordulnia, ha folytatni akarja a kegyes ámtást.

Így azonban sikerült megtartania a derűsen bizakodó hangot:

- Másik öt esztendő felség és elfelejtjük az előzők nyűgeit!

- Ember! Ha ez így volna!

- Így lesz; *quod bene vertat!*

- S itt, ezt, ezt látván is fönntartja kigyelmed - - -?

A király egy félbenmaradt mozdulatot tett.

De aztán megadó arccal legyűrte büszkeségét.

Kivonta mindkét karját a gyolcsneműből.

Könyök iránt, pontos egyformaságú rajzban, néhány kisebb foltocska tarkázta ezt a két kart, melyeken - ezektől eltekintve - nem is látszott semmi több rendkívüli. Hacsak nem a borító bőr aszalódott fonnyadtsága s a kéz fakó körmeinek kemény szárazsága.

A tudós ember megrázta fejét.

- Fenntartom! - mondta rendületlenül.

- És... ezekre - - -?

Lajos most még tovább ment a magauralásban.

Alsó lábszárát fedte föl.

Közben mereven figyelte azt az első hatást, melyet a látvány az orvosra gyakorolni fog.